

Fragmenta in epistulam ad Romanos

Rom 1,2

Κεχωρισμένος καὶ ἀφιερωμένος εἰς τὸν εὐαγγελισμόν, ὡς ὁ νόμος ἀφόρισμα καὶ ἀφαίρεμα λέγει τὸ χωριζόμενον ἀπὸ τῶν θυμάτων θεῶ καὶ ἱερεῦσιν.

Rom 1,3[®] 4 Γενόμενος τοίνυν κατὰ σάρκα ἐν ὁμοιώματι τῆς ἡμετέρας γενέσεως υἱὸς ἀνθρώπου, κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δύναμιν υἱὸς ἀνα δεῖκνυται θεοῦ ἐν τῇ δευτέρᾳ γενέσει τῇ ἐκ νεκρῶν, πρὸς τὸ καὶ ἡμᾶς ὁμοιουμένους αὐτῷ υἱοὺς γενέσθαι θεοῦ, τὴν υἰοθεσίαν κομισαμένους ἐν τῇ ἀπολυτρώσει τοῦ σώματος, ὡς

αὐτὸς ὁ ἀπόστολος ἔφη. Rom 1,5[®] 7 Ἵνα δὲ δείξῃ, ὅτι καὶ Ῥωμαῖοι, τῶν ἔθνων ὄντες πάντων τῶν τὴν οἰκουμένην κατοικούντων, δικαίως αὐτοῦ δέχονται τῆς ἀποστολῆς τὸ κήρυγμα. Rom 1,8 Θεὸν καλοῦσιν οἱ ἐξαιρέτως καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους προσήκοντες αὐτῷ, πάλαι μὲν οἱ προφήται, νῦν δὲ οἱ ἀπόστολοι· δηλοῖ δὲ ὅτι οὐκ ἐνὶ εὐχαριστήσῃ θεῷ ἄνευ Χριστοῦ. χαίρει δὲ ἀγγελικῇ διαθέσει χρώμενος ἐπὶ τὸ κεκρατηκέναι τὴν Χριστοῦ πίστιν ἐν Ῥώμῃ· χαρὰ γὰρ ἐν οὐρανῷ γίνεται καὶ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετα 58 νοοῦντι, καὶ συγχαίρει τῷ συναποστόλῳ αὐτοῦ Πέτρῳ τοσοῦτον ἰσχύσαντι διὰ τῆς χάριτος.

Rom 1,11[®] 12 Διδάσκει μὲν ὁ τοὺς μήπω γινώσκοντας φωτίζων, παρακαλεῖ δὲ ὁ τοὺς ἤδη πεφωτισμένους εὐφραίνων τῷ τῆς σοφίας λόγῳ, ὡς αὐτὸς διαιρῶν φησιν· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει. παρακαλουμένων δὲ Ῥωμαίων καὶ αὐτὸς φησι συμπαρακληθῆσεσθαι κοινωνῶν τῆς ἐκείνων παρακλήσεως διὰ τὴν ἀγάπην, ἅμα δὲ ὡς οὐδὲ αὐτὸς ὦν ὑπεράνω τοῦ χρῆζειν τῆς ἐκ λόγου ὠφελείας· παράκλησις γὰρ ὁ λόγος καὶ τῷ λέγοντι. Διὰ δὲ τούτου παιδεύει τοὺς διδασκάλους μὴ μέγα προνεῖν εἰ διδάσκοιεν, ἀλλ' εἰδέναι ὅτι οὐ τὰ ἑαυτῶν διδῶσι κἂν διδάσκωσι, καὶ πεπεῖσθαι ὅτι οὐκ ὠφελοῦσι μόνον ἀλλὰ καὶ ὠφελοῦνται· ἢ γὰρ τοῦ εὐαγγελίου προκοπὴ καὶ τῶν κηρυττόντων στηριγμός.

Rom 1,13 Καρπὸς δὲ τῶν πεπιστευμένων τὸν λόγον ἢ τῶν ἀκουόντων ὠφέλεια· καὶ ὁ κύριός φησι τεθεικέναι τοὺς ἀποστόλους εἰς τὸ καρπὸν πολὺν ποιεῖν. ὀλίγοι γοῦν ἄνδρες τὴν πᾶσαν ἔκαρπο φόρησαν ἐκκλησίαν.

Rom 1,16[®] 17 Εἰ καὶ ἐν τῇ μεγίστῃ τοίνυν τῶν πόλεων, φησί, χλευάζεσθαι δεῖ παρὰ τοῖς ἀνοήτοις κηρύττοντα τὸν σωτήριον σταυρόν, οὐ παραιτήσομαι· εἰ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τὴν αἰσχύνην ἀνθ' ἡμῶν ἐβάστασε τὴν τοῦ σταυροῦ, πῶς οὐκ ἄτοπον ἡμᾶς αἰσχύνεσθαι τὸ τοῦ κυρίου δι' ἡμᾶς πάθος; Καὶ ἀντὶ τῆς δι' ἔργων οὐκ εἰλικρινοῦς οὐδὲ ζωοποιῦ δικαιοσύνης τὴν διὰ πίστεως ζωὴν χαριζόμενος ἦν. καὶ ὁ προφήτης εἶρηκεν· ἐκ πίστεως εἰς πίστιν. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε, φησί, Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί. Διδάσκει πόσων ἀπαλλάττει κακῶν τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἡ δι' αὐτοῦ πίστις, καὶ διεξελθὼν τά τε ἐν ἔθνεσι καὶ ἐν Ἰουδαίοις κακά, μετὰ ταῦτα προῖων τὸν περὶ τῆς πίστεως ἐπιφέρει λόγον, ἀναγκαίαν 59 γεγενῆσθαι τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν διδασκῶν. καὶ οὕτω περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων ἐκπτώσεως διαλέγεται, καὶ τὸ τελευταῖον ἐπάγει τὰς παραινέσεις· ἄρχεται δὲ ἀπὸ τοῦ κατ' ἔθνων λόγου καὶ φησιν, ὡς τὸν ἐν τῇ φύσει παρὰ τοῦ δημιουργοῦ γραφέντα νόμον ἀδεῶς παρέβησαν.

Rom 1,18 Ὡς τὸ τοῦ θεοῦ ὄνομά τε καὶ σέβας εἰς τὰ τοῦ θεοῦ μετενεγκόντες δημιουργήματα. εἶτα καὶ ἐρμηνεύει ὅπως, εἰ γὰρ ἡ ὄρατὴ κτίσις τὸν ἀόρατον ἰκανῆς δεικνύει, καταλιπόντες δὲ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τὰ δημιουργήματα ἐθεοποίησαν, ἐν ἀδικίᾳ κατέσχον τοῦ θεοῦ τὴν ἀλήθειαν, ἀφ' ὧν δεῖ γνῶναι τὸν θεὸν πλανηθέντες.

Rom 1,19 Οὐκ οὐσία τούτου ἢ ἐνεργούσα, ὡς περ ἐτέρωθί φησιν· ἀφάρτων ἀοράτων μόνω σοφῶ θεῶ, ἀλλ' αἱ ταύτης ἐνέργειαι ἀόρατοι οὐσαί φύσει καὶ μηδενὶ μηδέποτε γινόμεναι καταφανεῖς, ἀλλὰ διὰ τῆς κτίσεως ἐνδεικνύμεναι.

Rom 1,21 Μάταιος ἄρα τοῦ μὴ ὄντος ὡς ὄντος φαντασία, μηδενὸς ὄντος περὶ τὸν θεὸν ὁμοιώματος τῶν παρὰ τούτοις προσκυνουμένων. ἐκ τῆς οὖν ἀφρονος ἑαυτῶν διανοίας καὶ σκότος ταῖς ψυχαῖς ἑαυτῶν ἐπεισήγαγον. Rom 1,32 Ἐνταῦθα πάλιν τὸ ἀνάιτιον τοῦ θεοῦ καὶ τὸ ὑπαίτιον τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸ δίκαιον τῆς ἐπιφερομένης κρίσεως. ταῦτα γὰρ δρῶσιν, οὐκ ἀγνοοῦντες ὅτι παρὰ θεῶ κριτῆς κολάσεως ἐστὶν ἄξια· δηλοῖ γὰρ εἶσιν οὐκ ἀγνοοῦντες τὸ τοιοῦτον ἐπειδὴ κρίνωσιν, καὶ θανάτῳ τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας μετέρχονται. ὅταν οὖν καὶ οἱ φαῦλοι τὴν τοῦ καλοῦ γνῶσιν ἔχοντες φαίνωνται, καὶ χρώμενοί γε αὐτῇ, ἐπειδὴ μὴ ταῖς ἡδοναῖς παρατρέπωνται, μαρτυροῦσι τῇ δημιουργίᾳ τοῦ θεοῦ ὅτι καλή· ὅπερ καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής ἐπιθεωρήσας φησὶν, ὅτι ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ· καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλούς. τῶν δὲ ἀνθρώπων οἱ μὲν ἀρχηγοὶ πρὸς τὸ κακόν, οἱ δὲ ἀκολουθηταὶ τοῦ κακοῦ, ἀμφοτέρω δὲ πονηροί, καὶ ὁ κατάρξας καὶ ὁ συνδραμών. τοῦ δὲ ποιεῖν τὸ συνευδοκεῖν ἔχει χειρὸν τίθησι κατὰ τὸ λεγόμενον· εἰ ἐθεώρεις κλέπτην, συνέτρεχες αὐτῷ. ὁ μὲν γὰρ ποιῶν, μεθύων τῷ πάθει, ἠττᾶται τῆς πράξεως, ὁ δὲ συνευδοκῶν, ἐκτὸς ὧν τοῦ πάθους, πονηρίᾳ χρώμενος, συντρέχει τῷ κακῷ. τὸ οὖν οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ συνευδοκοῦσιν, ἐπιτάσεως ἐστὶν, τούτους μέντοι αἰτιᾶται ὡς ἐκάτερα ποιοῦντας.

Rom 2,1 Περὶ θεοῦ διαλεγόμενος, ἀποδώσει, φησί, κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, κατὰ τὸ εἰρημένον τῷ ψαλμῷ· ὁ δὲ σωτὴρ περὶ αὐτοῦ τοῦτο λέγει φάσκων· τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐτοῦ. ὅταν οὖν ὅπερ ὡμολόγηται εἶναι θεοῦ, τοῦτο υἱοῦ φαίνεται ὄν, κοινωνία τῆς φύσεως δείκνυται καὶ ἀληθῆς υἰότης.

Rom 2,10 Καλῶς δὲ πάλιν ἐνταῦθα Ἰουδαίῳ τε πρῶτόν φησι, δευτέρως δὲ Ἕλλησι· οἱ γὰρ πλησιέστερον τοῦ δεσπότου καὶ τῶν ἐπιτιμήσεων ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τιμῶνται καὶ τῶν τιμῶν ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀπολαύουσιν. Rom 2,13 Δικαίωσιν δὲ οὐ τὴν τελείαν τὴν κατὰ Χριστόν· περὶ γὰρ ἐκείνης, ὅταν φησὶν· ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ.

Rom 2,14 Εἰ καὶ τῆς ἀκροάσεως τῆς τοῦ νόμου, φησὶν, ἀπολέλειπται τὰ ἔθνη, ἀλλ' ἐὰν κατὰ τὸν φυσικὸν νοῦν ἐπιτελῇ τὰ τοῦ νόμου βουλήματα, νόμον ἔχει τὴν φύσιν.

Rom 2,16 Ἄνθρωποι γὰρ τῶν φανερῶν κάθηνται δικασταὶ μόνων, κρίσιν δὲ τῶν ἀποκεκρυμμένων ὡς θεὸς ποιεῖται· ἄνθρωπος γὰρ, φησὶν, ὄψεται εἰς πρόσωπον, ὁ δὲ θεὸς εἰς καρδίαν· ὥστε Χριστοῦ κρίνοντος θεὸν εἶναι τὸν κριτῆν. 61

Rom 3,3 Ὁμολογείσθω, φησί, τὸ τοῦ θεοῦ βέβαιον καὶ ἀληθὲς πανταχοῦ, ἄνθρωποι δὲ ἀβέβαιοι καὶ ψευδεῖς ἐλεγχέσθωσαν, ἵνα νικᾷ ταῖς εὐεργεσίαις ὁ θεὸς ὑπὲρ τὴν ἀξίαν τῶν ἀνθρώπων τὰ παρ' ἑαυτοῦ χαριζόμενος. καὶ ἐπειδὴ κρίνεται πρὸς πᾶσαν σὰρκα κατὰ τὸ γεγραμμένον ἀναμφισβήτητον, ** ἢ τὰ πάντα μὲν αὐτὸν παρεσχηκέναι κατὰ τὴν ἀγαθότητα τὴν ἑαυτοῦ καὶ ὑπὲρ τὴν ἀνθρώπων ἀξίαν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους μὴ παρεσχηκέναι αὐτῷ τὰ μὴ προσήκοντα.

Rom 3,21 Οὐ κατ' ἐναντίωσιν τὴν πρὸς νόμον, ἀλλὰ κατὰ προσθήκην ἀγαθοῦ καὶ δωρεάν θεοῦ, ἵνα μηκέτι ἐν ἀνθρωπίνῃ δικαιοσύνῃ κρινώμεθα τῇ πάντως ἐξελεγομένη, ἀλλὰ τῇ παρὰ θεοῦ δικαιοσύνῃ τελειωθῶμεν· αὕτη δὲ ἐστὶν ἢ διὰ τῆς

Χριστοῦ πίστεως εἰς πάντας διαβαίνουσα τοὺς πιστεύοντας καὶ πᾶσιν ἐναναπαυομένη.

Rom 4,1[®] 2 Τύπῳ τῷ κατὰ τὸν Ἀβραάμ ἐπιδείκνυσι τὴν πίστιν οὐ τοῖς ἐν νόμῳ καὶ περιτομῇ διδομένην μόνοις εἰς δικαίωσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ἀκροβυστία· δεδικαίωται μὲν γὰρ καὶ Ἀβραάμ οὐκ ἐξ ἔργων –οὐδὲ γὰρ ἦν τὸ καύχημα αὐτοῦ λαμπρόν, ἀτελὲς ὄν καὶ παρὰ θεῷ μὴ δυνάμενον φαίνεσθαι, παρ' ᾧ δικαιοσύνη χωλεύουσα καύχησιν ἔχειν οὐ δύναται–ἀλλ' ἐκ πίστεως ἢ δικαίωσις τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ. πατέρα δὲ κατὰ σάρκα αὐτὸν λέγει τῶν Ἰσραηλιτῶν τῶν κατὰ πνεῦμα θεοῦ γενομένων υἱῶν· οἷς ἐξομοιωθεὶς Χριστὸς ἐν τῇ κατὰ σάρκα γενέσει ἐξωμοίωσεν αὐτοὺς πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς ἐν πνεύματι κατὰ χάριν γεννήσεως.

Rom 4,13 Οὐ νόμον ὀρίσας τὴν ἐπαγγελίαν ὁ θεὸς ἔδωκεν τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεῖ δικαιοῦσας αὐτόν. ἢ δὲ δοθεῖσα τῷ Ἀβραάμ ἐπαγγελία ἦν, ὡς παρὰ τοῦ Μωϋσέως μεμαθήκαμεν, ἢ λέγουσα· σοὶ δώσω καὶ τῷ σπέρματί σου πᾶσαν τὴν γῆν ταύτην. δι' ὃ καὶ κόσμον κληρονομίας εἶναι τὴν ἐπαγγελίαν ὁ ἀπόστολος λέγει, γῆς οὐσῶν ἐπαγγελίαν. ἐν δὲ τῇ πρὸς Κορινθίους εἰς ἡμᾶς τοὺς τοῦ Ἀβραάμ κατὰ πνεῦμα διαδόχους ἀναφέρων, πάντα 62 ἡμῶν, φησὶν, εἴτε κόσμος εἴτε ἐνεστῶτα εἴτε μέλ λοντα. καὶ δῆλον τοῖς τὰ Μωϋσέως ἀναγινώσκουσιν, ὅτι οὐ νόμου προστάγματα λαβὼν ὁ Ἀβραάμ ἐπὶ τούτοις ἔσχε τὴν τοιαύτην ἐπαγγελίαν· ὁ δὲ γε Παῦλος ἐν τοῖς προκειμένοις καὶ τὴν αἰτίαν ἀποδίδωσι δι' ἣν οὐκ ἐπὶ νόμῳ τὴν ἐπαγγελίαν ἔδωκεν ὁ θεός, ἀλλ' ἐπὶ πιστεῖ.

Rom 4,24 Ἀνίστησι μὲν τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ὁ κύριος· ἐγήγερκεν δὲ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ὁ πατήρ, ὡσπερ τὰ πάντα διὰ τοῦ παιδός, οὕτω καὶ τοῦτο ἐργασάμενος.

Rom 5,1[®] 6 Ὁ ἀχώριστος τοῦ πατρὸς υἱὸς προσαγαγόμενος ἡμᾶς πρὸς ἑαυτὸν καὶ τῇ πιστεῖ τὴν ἀγιάζουσαν χάριν ἐπινείμας, αἴτιος γέγονε τοῦ προσαχθῆναι θεῷ, συναφείας αἴτιος τοῖς διεστῶσι καταστάς διὰ τῆς αὐτοῦ μεσιτείας, πρὸς μὲν τὸν πατέρα τῇ θεότητι συνημμένος, πρὸς δὲ ἡμᾶς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα συναφθεὶς· ὥστε ὅσους κατὰ τὸ ἀνθρώπινον προσάγεται, τούτους κατὰ τὸ θεῖον προσάγει θεῷ. ἐστηκέναι δὲ ἡμᾶς εἰπὼν ἐπὶ τῆς προαγωγῆς θεῷ χάριτος, ἐπάγει τῇ πιστεῖ τὰ περὶ τῆς ἐλπίδος, δεικνὺς τὴν πίστιν, ὡς ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους γέγραπται, ἐλπίζομένων οὐσῶν ὑπόστασιν πραγμάτων. καὶ φησὶν ὅτι καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ προσδοκῶντες τὴν θείαν ἐπαμφιένυσθαι δόξαν, ἧς τύπος μὲν ἐν Μωϋσεῖ, ἀλήθεια δὲ ἐν Χριστῷ, ἐξεικονισμὸς δὲ εἰς ἡμᾶς. αἰτία δὲ τῆς τοιαύτης ἀποδοθησομένης ἡμῖν δόξης ἢ παρούσα χάρις. ὡσπερ γὰρ τις τεχνίτης εἰσοικιζόμενος εἰς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, χαρὰ κτηρίζει νῦν καὶ μορφοῖ πρὸς ὁμοιότητα Χριστοῦ δι' ἀποκρύφων ἐνερ γειῶν, μέχρι περ ἂν εἰδοποιηθὲν καὶ ἐπιτελεσθὲν τὸ ὅταν ἐκλάμψη κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ σωτήρος ἧς Ἰωάννης λέγει· ἀδελφοί, νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὐπω ἐφανερῶθη τί ἐσόμεθα. οἶδαμεν ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ ἐσόμεθα. μεγάλη δὲ ἡ τῆς ἐλπίδος βεβαιότης τῶν ἤδη καυχωμένων ὡς παροῦσι τοῖς μέλλουσιν· καύχησις γὰρ ἐπ' ἀγαθῷ βεβαίως ὑπάρχοντι γίνεται. καὶ αὕτη ἦν ἡ μακαρία καύχησις ἣν ὁ προφήτης Ἰερεμίας εἰσηγεῖται, μὴ καυχᾶσθω, λέγων, ὁ πλούσιος ἐν τῷ πλούτῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν τούτῳ καυχᾶσθω ὁ καυχώμενος, συνίειν καὶ 63 γινώσκειν τὸν κύριον καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ οὐχ ὅτι πόνοι, φησί, καὶ θλίψεις πάρεισιν, διὰ τοῦτο τὴν ἐπὶ τοῖς ἡξουσιν ἀγαθοῖς καύχησιν ἀμβλύνομεν, καὶ ταύτη μᾶλλον ἔτι καυχώμεθα συναίτιον τῆς τῶν ἀγαθῶν ἀπολαύσεως εἰδότες τὴν τῶν πόνων ὑπομονήν· διὰ γὰρ θλίψεως ὑπομονὴ συνίσταται, ὁ δὲ ὑπομείνας δόκιμος, ὁ δὲ δόκιμος παρὰ θεῷ γενόμενος ἐλπίζει ἔχειν

τὰ παρὰ θεοῦ. ὁ δὲ ἐλπίσας εἰς θεὸν οὐκ αἰσχυνθήσεται· εὐδοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ἐλπίζουσιν ἐπὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. συναιτία ἄρα τῶν ἐλπίζομένων ἀγαθῶν ἡ θλίψις γίνεται, ὁδηγὸς ἐπὶ τὴν ἐλπίδα καθισταμένη. ἀσφαλῆ δὲ τὴν ἐλπίδα δείκνυσιν οὕσαν ἐπὶ τὸν ἡγαπηκότα ἡμᾶς θεὸν γινομένην, τῆς δὲ ἀγάπης τεκμήριον τὴν τοῦ πνεύματος δωρεάν· ἐξέχεε γὰρ ἐφ' ἡμᾶς τὴν ἀγάπην ὁ τὸ πνεῦμα ἐκχέας. ἐξέχεε δὲ προηγουμένως ἐπὶ τὰς καρδίας, ἐπεὶ καὶ ταῖς καρδίαις προηγουμένως τὸ πνεῦμα ἐνώκισεν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ σωτὴρ λέγει ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ σὺν ὑμῖν ἔσται.

Rom 5,11 Τῆς παλαιᾶς ἐκείνης φωνῆς τοῦ Μωϋσέως ἐπαληθευομένης ἐν ὑμῖν· οὗτος καύχημά σου καὶ οὗτος θεὸς σου. πῶς γὰρ οὐκ ἂν ἀγάλλοιτο καὶ καυχῶτο τις, κἂν ὑπὸ μυρίων παρενοχλῆται πολεμίων, φιλῖα θεοῦ τιμώμενος, δι' ἣν καὶ οὐχ ἥκιστα φθονούμενοι ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἐπηρεαζόμεθα.

Rom 7,7 Μηδεὶς ταῦτα ἀκούων ἐρεσχηλείτω πρὸς τὸν ἀπόστολον φάσκων ὡς εἰ τοῦτο ἔστιν ἐν τῷ νόμῳ, τὰ θανατοῦντα διαγορεύειν καὶ γνώριμα ποιεῖν τὰ φαῦλα τῶν πραγμάτων καὶ καλὰ, οὐδὲν ἤττον καὶ ὁ κύριος, τό τε φαῦλον ἐν τοῖς ἑαυτοῦ λόγοις καὶ τὸ καλὸν διορίζων, δόξειεν ἂν τὴν ἴσιν ἐξεργάζεσθαι τῇ ἀμαρτία κατὰ τῶν μὴ πειθομένων ὁδόν· τὸ γὰρ διάφορον μέγα καὶ πολὺ τὸ μεταξύ, νόμου μὲν ἐν ῥήμασι μόνοις κειμένου καὶ μηδεμίαν εἰς δικαιοσύνην δύναμιν ἐνδιδόντος, ἀλλ' ἐπὶ τῇ πράξει τῶν ἀκουόντων τὸ σύμπαν καταλείποντος, τοῦ δὲ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ μὲν σύμπαν ἐν τῇ δόσει τοῦ πνεύματος τὴν τῶν ὑφ' ἑαυτὸν σωτηρίαν ἐργαζομένου καὶ οἰονεὶ δημιουργοῦντος ἡμᾶς ἐξ ἀρχῆς καὶ μεταπλάττοντος καὶ ῥυθμίζοντος ἐν τῷ τὴν θείαν ἐπίπνοιαν ὑποδέχεσθαι τοὺς πιστεύοντας καὶ πρὸς αὐτὴν οἰκειοῦσθαι, λόγοις δὲ εἰς παραίνεσιν κεκρημένου δι' ὧν ἐπιτηδεῖους ἡμᾶς κατασκευάζει τῷ 64 μορφοῦντι καὶ διατιθέντι πνεύματι, οὐχ ἡμῖν αὐτοῖς τὰ καθ' ἡμᾶς ἐπιτρέψας· ἥ γὰρ ἂν κατεκρινόμεθα πάλιν ἀδυνατοῦντες εἰς τὸ πείθεσθαι, καὶ ἡ τῆς ἀμαρτίας γνώσις καθ' ἡμῶν μᾶλλον ἢ παρ' ἡμῶν ἐγένετο, ἀλλὰ τῷ πνεύματι δοχεῖα παρασκευάζων ἡμᾶς, ἀνιέντας μὲν, ὅσ' ἡμέραι, τὴν πρὸς τὸν κόσμον συμπάθειαν καὶ λύοντας τὰ δεσμὰ τὰ σαρκικά, ἐπιτείνοντας δὲ τὴν πρὸς τὸ πνεῦμα οἰκείωσιν. διὸ καὶ νόμος μὲν εἰς τιμωρίαν ὀξύς, πνεῦμα δὲ ἀνεξίκακον, ὁ μὲν τὴν ἰδίαν τῶν ἀνθρώπων κατόρθωσιν εἰς δικαιοσύνην ζητῶν, τὸ δὲ τὴν παρ' ἑαυτοῦ χορηγοῦν. τούτῳ γὰρ ἔπεται τὸν μὲν νόμον οὐ κατορθομένου τοῦ προκειμένου τιμωρητικὸν ἐπιφέρειν τῷ προστακτικῷ-τούτῳ γὰρ ἦν ἐχόμενον ἐκείνου-, τὸ δὲ πνεῦμα δύναμιν ἔχον εἰς τὴν τῶν πεπιστευκότων διόρθωσιν, εἰ καὶ τὰ πρῶτα ἐξασθενοίην τὴν παρ' αὐτοῦ δημιουργίαν ὑποδέξασθαι, μήτε ἀπογινώσκειν μήτε κολάζειν εὐθύς, ἀλλὰ τῇ παρ' ἑαυτοῦ σωτηρίᾳ φυλάττειν τὸν ἄνθρωπον παιδευόμενον, ὡσπερ ὁ Παῦλος ἔφασκε τῷ σατανᾶ παραδώσειν εἰς ὄλεθρον τῆς σαρκός, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ· τὸ πνεῦμα τοῦ κυρίου ἀνέχεται γὰρ ἄχρι τῆς Χριστοῦ παρουσίας, ἔωσπερ ἂν ὁ τῆς νῦν ἐπιτελουμένης δημιουργίας ἐξῆκη χρόνος, κρίσεως ἐπιστάσης ἢ τοὺς ἀδιορθώτους ἀπὸ θεῖται τὸ λοιπὸν ἀνεπιτηδεῖους εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν εὐρισκομένους. διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ φησιν ὁ ἀπόστολος θεὸν εἶναι τὸν ἐνεργοῦντα ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας, οὐχὶ τὸ αὐτεξούσιον ἡμῶν περικόπτων, ἀλλὰ τὴν παρὰ θεοῦ δύναμιν εἰς ἀρετὴν ἐξηγούμενος. καὶ ὁ σωτὴρ πνεῦμα ἅγιον ἐνεφύσησεν ἀναστάς, διὰ τοῦτο προσοικειῶν ἡμᾶς καὶ μηδὲ μεριμνᾶν ὅτι λαλήσομεν ἐκέλευσεν, οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε, λέγων, οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. ἤδη δὲ καὶ ὁ προφητικὸς λόγος τὴν νέαν διαθήκην ἐν τῇ δόσει τοῦ πνεύματος ὀριζόμενος λέγει, θεϊκὴν ἐξηγούμενος πρὸς τὸν Ἰσραὴλ διάλεξιν· καὶ αὕτη αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, εἶπεν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἐμὸν ἔστιν ἐπὶ σοί, καὶ τὰ ῥήματα ἃ δέδωκα εἰς τὸ στόμα σου, οὐ μὴ ἐκλίπη ἐκ τοῦ στόματός σου καὶ ἐκ τοῦ σπέρματός σου· εἶπεν κύριος ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ

εις τὸν αἰῶνα. καὶ ταῦτα μὲν διὰ τοῦ Ἡσαίου. διὰ δὲ τοῦ Ἱερεμίου τὴν καινὴν διαθήκην ἐπαγγελόμενος ὁ θεός· αὕτη, φησίν, ἡ διαθήκη ἦν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, διδοὺς νόμους μου ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ διάνοιαν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πλησίον αὐτοῦ λέγοντες, γινῶθι τὸν κύριον, ὅτι πάντες εἰδήσουσιν με ἀπὸ μικροῦ ἕως μεγάλου αὐτῶν, ὅτι ἴλεως ἔσομαι ταῖς ἀμαρτίαις αὐτῶν· τὴν τοῦ πνεύματος ἐν τούτοις ἐνέρπειαν εἰς καρδίαν ἐπαγγελόμενος, δι' ἧς καὶ ἰλασμός παρὰ θεοῦ γίνεται, τῶν μὲν τῆς ἀμαρτίας ἐκλογισμῶν τῶν κατὰ τὸν νόμον ἀνιεμένων, τῆς δὲ πνευματικῆς ἀνεξικακίας τὸν ἰλασμόν ἐπιχωροῦσης. καὶ μὴν καὶ διὰ τοῦ Ἐζεκιὴλ δώσιν καρδίαν καινὴν καὶ πνεῦμα καινὸν ἐπαγγέλλεται εἰς τὴν τῶν ἰδίων θελημάτων ἐν ἡμῖν πληρῶσιν. ὥστε καλῶς καὶ ἐν τοῖς προκειμένοις ὁ ἀπόστολος τὴν κατὰ Χριστὸν ζωὴν ὀριζόμενος, οὐκ ἐν γράμματι καὶ τὸ τῆς ἀμαρτίας παραλύεσθαι φησι καθ' ἡμῶν ἰσχυρόν, ἅτε δὴ τοῦ πνεύματος οὐκ εἰς γινῶσιν αὐτῆς καὶ τὴν διὰ ταύτης κατάκρισιν ἐπιδημοῦντος, ἀλλ' εἰς ἀναίρεσιν μὲν ἀμαρτίας, δικαιοσύνης δὲ ἐνέργειαν οὐκ ἀνθρωπίνης ἀλλὰ θεϊκῆς, ὡς καὶ ἐν ἀρχῇ δικαιοσύνην θεοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου εἶπεν ἀποκαλύπτεσθαι.

Rom 7,8 Τοῖς μὲν οὐκ ἀκούσασιν νόμον φυσικῶς ἢ τούτου γινῶσις ἐγγίνεται, καθὰ καὶ πρότερον εἶρηκεν ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιοῦντα, γραπτὸν ἐνδείκνυσθαι τὸ ἔργον τοῦ νόμου ἐν ταῖς ἑαυτῶν καρδίαις· τοῖς δὲ ὑπὸ νόμον τὸ τοῦ νόμου γράμμα καὶ τὴν φυσικὴν ἔννοιαν ἀνακινεῖ, κατὰ χουμένους ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πρὸς τὸ καὶ συνιέναι τὸ καλὸν καὶ τὸ φαῦλον ἀφ' ἑαυτῶν δύνασθαι. Rom 7,10 Νόει γοῦν μοι, φησί, μὴ τεθέντα πρῶτον νόμον, ὡς νῦν οὐ πάρεστι τοῖς ἔτι νηπίοις καὶ συνιέναι μὴ δυναμένοις, ἐνταῦθα οὐκ ἔστιν ἐπιτίμησις· ἄγνοια γὰρ ἀνεύθυνον κόλασιν οὐχ ὑπόκειται. μετὰ ταῦτα ἐπεισιούσαν θεωρεῖ τὴν ἐντολήν· ἐνταῦθα κατεξανίσταται καθ' ἡμῶν ἡ ἀμαρτία, προσγενομένης τῆς γνώσεως καὶ μηκέτι τῆς ἀγνοίας τὴν ὀργὴν ἀφιστάσης τὴν ἐπὶ τοῖς γινομένοις. οὕτω δὲ ζῆ μὲν ἡ ἀμαρτία δύναμιν καὶ ἰσχὺν λαμβάνουσα, ἀποθνήσκει δὲ ὁ ἄνθρωπος τῇ γνώσει καταδικαζόμενος, καὶ περιίσταται τὸ ζωοποιοῦν ἀγαθὸν ἢ τοῦ νόμου πρόσταξις εἰς θανάτου πρόφασιν· ἧς γὰρ ἄνευ τὴν ἀμαρτίαν οὐχ οἷόν τε ἀμαρτίαν εἶναι, οὐδὲ καταδικάζειν θανάτῳ τὸν ἄνθρωπον, διὰ ταύτης δήπου καὶ τὸ τῆς πονηρίας ἔγκλημα καὶ τὸ τῆς κολάσεως ἐπιτίμιον συνίσταται. Rom 8, Πᾶσα, φησίν, ἡμᾶς ἢ κτίσις ἀναμένει καὶ τὸν καιρὸν ὅποτε ἐπὶ τῆς προσηκούσης ἡμῖν δόξης ὀφθησόμεθα ποθεῖ, ὡς μηδὲν εἶναι λαμπρότερον τῆς περὶ ἡμᾶς ἐσομένης εὐδοξίας. ἀκόλουθον δὲ υἱοῖς 66 θεοῦ τὴν κτίσιν ἔπεσθαι, κτῆμα οὖσαν θεοῦ· ἐλευθέρῳ γὰρ τὸ δοῦλον ἀκολουθεῖ, καὶ υἱῷ τὸ κτῆμα διὰ τὴν εὐγένειαν ὑποτέτακται. καὶ ἡ πρὸς τὸν πατέρα οἰκειώσις τοῖς υἱοῖς ὑποτάττει τὸ δοῦλον. δῆλον δὲ ὅτι κατὰ χάριν ἔχοντες τὸ υἱοὶ εἶναι θεοῦ διὰ τὴν τοῦ πνεύματος, ὡς προείρηκεν, μετουσίαν, κατὰ χάριν ἔχομεν τὸ ἡγεμονικὸν ἐν τῇ κτίσει τῇ δόξει τοῦ ἀληθοῦς υἱοῦ δεξάμενοι· ὥστε μὴ εἶναι παρὰ δόξαν τὸ τὴν τοσαύτην καὶ τοιαύτην κτίσιν ἀνθρώποις ὑποτετάχθαι, μικροῖς ἐν τῇ κτίσει φαινομένοις.

Rom 8,33[®] 34 Λέλυκε, φησίν, ἡ ἐκλογὴ τὰ ἐγκλήματα, καὶ τὴν κατάκρισιν προανήρηκεν ἢ δικαίωσις· ὥστε οὔτε νόμος καταδικάζων, οὔτε ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τούτου κατέσχοντες ὑφ' ἀμαρτίαν τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τῆς ἀμαρτίας ἐπὶ δουλείαν θανάτου καθέλκοντες, ἰσχυροὶ καθ' ἡμῶν ἔτι γενήσονται. ἀλλὰ παύεται μὲν τὸ τοῦ νόμου φοβερὸν χάριτι Χριστοῦ νικώμενον, ἐξασθενεῖ δὲ ἢ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου πονηρία τῇ ἀγαθότητι τοῦ δι' ἡμᾶς σφαγιασθέντος καὶ ἐκουσίως ἑαυτὸν ἐκδεδωκότος εὐδοκία τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, εἰ καὶ ἐπῆλθεν ἀνάστασις τὸν

θάνατον ἀποκρύπτουσα, καὶ οὐκέτι τεθνεῶτα ὀρώμεν Χριστόν, ἀλλὰ ζῶντα καὶ συνεδρεύοντα τῷ πατρὶ, καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων πρεσβεύοντα κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καθ' ὃ καὶ πρὸς ἀνθρώπους συνήφθη, τὰ διεστῶτα συνάπτων.

Rom 9,1[®] 5 Ἐκ τῶν ἐλπιζομένων ἀγαθῶν εἰς ἀμφοτέρα προῆκται, εἷς τε τὸν περὶ τῆς ἀγάπης διίσχυρισμὸν καὶ εἷς τὸν περὶ τῶν ἐκπεπτωκότων ὄδυρμόν· ἀγαπῶσι μὲν γὰρ οἱ εὐεργετούμενοι, πενθοῦνται δὲ εἰκότως οἱ τῶν εὐεργεσιῶν ἀποτυγχάνοντες. λέγει δὲ διατεινόμενος μετὰ θείας ἐπιμαρτυρήσεως, ὡς οὐ ῥήματι λέγοι μόνον ἀλλὰ καὶ διαθέσει καὶ ἀληθείᾳ, ὅτι μεγίστην ὑπὲρ τῶν συγγενῶν ἔχοι τὴν λύπην αἰεὶ παροῦσαν αὐτῷ. μὴ γὰρ τις ἀπιστεῖτω, φησὶν, εἰ περὶ τῶν ἐναντίων καὶ διωκόντων ὀδύρομαι, μηδὲ παράδοξον εἶναι νομιζέτω, εἰ καὶ παθεῖν ὑπὲρ αὐτῶν τὰ μέγιστα ἐβουλόμην εἰς θάνατον παραδοθεὶς ὑπὸ Χριστοῦ. πῶς γὰρ οὐκ ἔλεεινὸν τὸ κατ' αὐτοὺς καὶ μάλιστα παρὰ τοῖς οἰκείοις καὶ προσήκουσιν ἀνθρώπους, υἱοὺς θεοῦ κεκλημένους ἀπ' ἀρχῆς, καὶ δόξη τῇ παρὰ θεοῦ δεδοξασμένους ἐν κόσμῳ, καὶ τὴν τε ἐπὶ σωματικοῖς νομοθετήμασι διαθήκην εἰληφότας προτέραν, καὶ τὴν ἐπὶ πνευματικοῖς δευτέραν παραγενομένην ἔχοντας ἐν χερσίν, καὶ τοὺς ἐκλεχθέντας ἐπὶ λατρεία θεοῦ καὶ ταῖς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ὑποσχέσεσιν, τοὺς τῶν ἀγίων καὶ θεοφιλῶν πατέρων, τοὺς ὁμογενεῖς τῇ τοῦ κυρίου σαρκώσει, τούτους ἐκβεβλήσθαι καὶ παρῶφθαι καὶ τῇ μεγίστῃ περιπεπτωκένας νῦν αἰσχύνῃ 67 καὶ ταπεινότητι. ἀλλ' οὖν εἰ καὶ λύπης ἄξια τὰ περὶ ἐκείνους συμβεβηκότα, τὸν γε οὕτως δικάσαντα θεὸν εὐλογεῖν ἄξιον, τὸν ἐπὶ πάντων δεσπότην, ᾧ πᾶσα καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἀναπέμπεται δικαίως εὐλογία. καὶ δὴ καὶ ἐπὶ τοῖς κρίμασιν ὀσιωτάτοις οὖσιν, καὶ μήτε διὰ τὸ τῶν καταδικαζομένων περιφανὲς παρήσειν τι τῆς ὀφειλομένης δίκης, μήτε διὰ τὴν προϋπάρχουσαν αὐτοῖς πρὸς θεὸν οἰκειότητα τιμῶσιν ἀπηλλοτριωμένους αὐτοῦ τῇ

προαιρέσει. Rom 9,14[®] 21 Τί οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο. τῷ γὰρ Μωϋσεῖ λέγει· ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν οὐ τοῦ τρέχοντος οὐδὲ τοῦ θέλοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος θεοῦ. μηδεὶς νομιζέτω, φησὶ, τὰ μηδὲν προσήκοντα τῷ τῆς δικαιοσύνης λόγῳ, ἀλλὰ κατὰ τὴν οἰκονομίαν τὴν τοῦ ἐλέου διαταττόμενα ταῦτα ἀδικίαν ἔχειν θεοῦ· θεὸς γὰρ πιστὸς καὶ οὐκ ἔστιν ἀδικία ἐν αὐτῷ, οὐδὲ ἀδικον ἐλεεῖν οὐς τῷ ἐλεοῦντι δοκοίη, ἑτέρους δὲ μή, οὐς οὐκ αὐτὸς ἐλεεῖν ἐθέλοι. εἶρηκε γὰρ, φησὶ, διὰ τοῦ Μωϋσέως καὶ δεδήλωκεν τὸν τοῦ ἐλέου τρόπον, οὐ πρὸς τὴν τῶν μέτρων τῶν ἀνθρώπων ἀντιμέτρησιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν τοῦ θεοῦ σοφίαν χωροῦντα, ὥστε οὐ τῶν ἔργων τῶν ἡμετέρων τὸ ἐλεεῖσθαι, ἀλλὰ τοῦ θεοῦ τοῦ κατ' ἐξουσίαν τὸ ἐλεεῖν ἔχοντος. διήρηται γὰρ τοῦ κρίνειν τὸ ἐλεεῖν, καὶ τῶν μὲν ἀποκρίσεως ὀφειλομένων ἕκαστος αἴτιος ἑαυτῷ καθίσταται, τοῦτο θερίζων ὅπερ ἂν σπεῖρη, κατὰ τὸν ἀπόστολον. τῶν δὲ ἐξ ἐλέου διδομένων ὁ θεὸς αἴτιος, εἰδὼς τῇ σοφίᾳ καὶ διατάττων ὅτῳ δέον καὶ μή. τοῦτο δὲ οὐ μάτην· οὐδὲν γὰρ παρὰ θεῷ μάταιον οὐδὲ ἄλογον, ἀλλὰ θαυμασίως ἕκαστα προδιατέτακται λόγοις, οἷον δὴ καὶ περὶ τοῦ Φαραῶ δεδήλωκεν· λέγει γὰρ ἡ γραφή τῷ Φαραῷ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν μου, καὶ ὅπως διαγγελῆ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῆ. ἰδοὺ τὸ μὴ ἐλεεῖσθαι τὸν Φαραῶ. δέδεικται διότι γίνεται διὰ τὴν τοῦ σύμπαντος εὐεργεσίαν κόσμου, ἵνα τῆς κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς κρίσεως αἰσθανόμενοι πάντες ὡς δυνατῆς, φόβῳ καὶ θαύματι κατέχωνται πρὸς τὸν ταῦτα δικάσαντα καὶ πεποιηκότα. ὥστε καὶ προεγνωκῶς ὁ θεὸς τὴν τοῦ Φαραῶ δυσσέβειαν, διὰ τοῦτο καὶ πεποίηκεν αὐτὸν καὶ τὴν βασιλείαν ἐνεχείρισεν, ἵνα ἢ κατ' αὐτοῦ δικαία καὶ δυνατὴ κρίσις εἰς κοινὴν ὠφέλειαν τῷ κόσμῳ συνδράμη, ἀνελεῆς μὲν οὖσα πρὸς τὸν κρινόμενον, ἐπεὶ καὶ ἀνέλεος, φησὶν, ἢ κρίσις τῷ μὴ ποιήσαντι ἔλεος.

ἔλεος δὲ οὐδὲν ἄλλ' ὠμότητα πᾶσαν κατὰ 68 τῶν Ἰσραηλιτῶν ὁ Φαραὼ δέδειχεν. ἀφήρηκεν οὖν τὸν ἔλεον τοῦ μὴ παρεσχηκότος τοῦτον ἑτέροις, ὥσπερ ἐκ τῶν ἐναντίων ὁ σωτὴρ τοῖς ἀφιεῖσι καὶ ἀφίεσθαί φησι, δικαίως μὲν πράττων κατὰ τὴν τῆς κρίσεως ἰσότητα καὶ τὴν τῆς δικαιοσύνης ἀντίδοσιν, τὸ δὲ μὴ ἔλεεῖν τὸν ἄμαρτωλὸν οὐκέτι τὸ ἴσον φυλάττων ὅπερ ἐφ' ἑτέρων ἀμαρτωλῶν τῶν ἐλεηθέντων. διόπερ ἐπάγει πάλιν ὁ ἀπόστολος· ἄρα οὖν ὃν θέλει ἔλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει καὶ τὰ ἐξῆς. ὁ γὰρ τῶν ἴσων, φησί, μὴ τυγχάνων πρὸς τοὺς ἄλλους ἀμαρτωλοὺς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ ἐλεεῖσθαι καὶ πρὸς μετὰστασιν τῆς πονηρίας καλεῖσθαι τὸναντίον πάσων καὶ παραδιδόμενος εἰς τὸ σκληρύνεσθαι, πῶς ἂν εἰκότως ἔτι καὶ μέμψιν κομίσαιτο τὴν παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι μὲν οὖν οὐ τυγχάνει τῶν ἴσων τοῖς ἐλεουμένοις; οὔτε ὁ Φαραὼ σκληρύνεται γάρ, οὔτε τις ἕτερος τῶν εἰς τὸ κρίμα πιπτόντων, οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν οὐδὲ ὡς αἰτιός ἐστιν τῆς σκληρότητος ὁ σκληρυνόμενος. δηλὸν γὰρ δήπου καὶ τοῦτο, ἀλλὰ πού φησιν· ὦ ἄνθρωπε, καὶ ὑπὲρ σὲ ζητῆσαι τῆς ἀνισότητος ταύτης τὸν παρὰ θεῶ μυστικὸν λόγον. ὅτι μὲν γὰρ ἐκτὸς ἀδικίας ἐστίν, προεῖρηται, σοφίας ὃν προνοητικῆς, οὐκ ἀνταποδόσεως δικαστικῆς, τὸ τὸν ἄμαρτωλὸν μὴ ἔλεεῖν. ἐξῆς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ ἀπόστολος ἐφ' ἑκάτερα προάγει τὸν λόγον, ἐπὶ τε τὸ δεικνύναι μὴ προσήκειν ἀνθρώποις τὰ τοῦ θεοῦ βᾶθη περιεργάζεσθαι, ἐπὶ τε τὸ σώζεσθαι λόγον ὀρθότατον τῆς σωτηριοῦσας καθὼν εἰσὶ τινες οἱ μὴ ἐλεούμενοι καὶ οἱ τοῦ ἔλεου τυγχάνοντες· μὴ ἐρεῖ γάρ, φησί, τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι καὶ τὰ ἐξῆς. τοῦτο μὲν ἐπικόπτει τὴν προπετιῇ τῶν πολλῶν περιεργίαν λεπτῶς ἀνακρίνειν τὰ τοῦ θεοῦ βουλήματα φιλονεικούντων, ἀνεξερεύνητα ἀνθρώποις πρὸς τὸ λεπτότατον. τίς γὰρ εἶ σύ, φησὶν, ὁ θεὸν ἀνακρίνων; καὶ περὶ ὧν ἀνατέταχεν διαζητῶν; ἀδύνατόν σοι γνῶναι τὸν τοῦ δημιουργοῦ νοῦν, ὥσπερ καὶ πλάσματι τὸν τοῦ πλάσαντος· οὐδὲν γὰρ ἀψύχου διαφέρεις εἰς τὸ δυνηθῆναι θεοῦ γνώμην κατα λαβεῖν. ἄτοπον δὲ καὶ τὴν ἐξουσίαν τὴν τοῦ θεοῦ περικόπτει ἐπιχειρεῖν, ὡς οὐκ ὀφείλοντος ἔχειν ἐπ' ἐξουσίας τάττειν ἕκαστον τῶν ποιουμένων ἐν ἧ καὶ βούλοιο τάξει καὶ εἰδείῃ συμφέρον, εἰ καὶ μία πάντων ἡ φύσις καὶ πάντες ἔλεου δεκτικοί. ὥσπερ γὰρ ἐξουσία τῷ κεραμεῖ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς ὕλης τοῦ πηλοῦ προκειμένης, τὸ μὲν ἐπὶ τιμῇ σκεῦος, τὸ δὲ ἐπ' ἀτιμίᾳ ποιεῖν, οὕτω δὴ καὶ τῷ τῶν ὄλων δημιουργῷ προγινώσκοντι τὰ μέλλοντα καθ' ἅπερ παρόντα, τὸν μὲν ἐλεηθησόμενον παράγειν, τὸν δὲ προεθησόμενον. σεβασμίως δὲ ταῦτα καὶ θείως προειπῶν πρὸς τοὺς θρασεῖς καὶ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπιάν φύσιν ἐπαιρομένους, ἀποκαλύπτει καὶ τῆς βουλής τοῦ θεοῦ τὸν σκοπὸν καὶ φησιν· εἰ δὲ θέλων ὁ θεός. 69

Rom 9,33 Κεῖται ἡ προκειμένη λέξις ἐν ταῖς Ἡσαΐου προφητεῖαις διεσπαρμένως, οὐχ ὡς εἴρηται νῦν ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου, συνηθροισμένως. περὶ μὲν γὰρ ἀρχὴν τῆς βίβλου γέγραπται περὶ τοῦ κυρίου κατὰ τὴν ἔκδοσιν τὴν Ἀκύλα ἢ συμπεφώνηκε καὶ ἡ ἀποστολική· αὐτὸς φόβημα ὑμῶν καὶ αὐτὸς θρόσις ὑμῶν καὶ ἔσται εἰς ἀγίασμα καὶ εἰς λίθον προσκόμματος στερεὸν σκανδάλου. μετὰ πολλὰ δὲ ἔστιν ὅτι ἰδοὺ ἐμβάλλω εἰς τὰ θεμέλια Σιών λίθον πολυτελεῖ ἑκλεκτὸν ἀκρογωνιαῖον ἔντιμον, καὶ ὁ πιστεύων οὐ μὴ κατασυνθῆ. καὶ ἔστι γε ἐνιδόντας ἀκριβῶς ἑκατέρω μέρει τῆς λέξεως κατανοῆσαι σαφῶς τὸν ἐν τῷ ἑτέρω λίθον ἀπλῶς εἰρημένον, ἐν τῷ ἑτέρω τὸν κύριον ἡρμηνευμένον ἐπὶ τοῦ θεϊκοῦ ἀξιώματος.

Rom 10,4 Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαίωσιν. οὐ γὰρ δικαιοῦμενος, φησὶν, ἄνθρωπος ἐν νόμῳ, Χριστῷ πιστεύσας δικαιοῦται, ὡς καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Πισιδίας εὐηγγέλισται λέγων· γνωστὸν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἀμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν νόμῳ σωθῆναι, ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δικαιοῦται. εἰ τοίνυν ὅπερ ἐσπουδάζετο μὲν ὑπὸ τοῦ νόμου, διὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν οὐκ ἔτελειούτο, τοῦτο Χριστὸς

παρέχει τοῖς πιστεύουσιν μεταδιδούς τῆς ἁγίας δικαιοσύνης, τέλος νόμου Χριστός, καὶ εἰς Χριστὸν ὁ νόμος παρεσκεύαζεν δεικνὺς τοῦτον ὄντα πλήρωμα μὲν ἑαυτοῦ, σωτηρίαν δὲ ἀνθρώπων.

Rom 10,14[®] 15 Κοινή, φησί, πάντων ἀνθρώπων ἢ δι' ἐπικλήσεως τοῦ κυρίου σωτηρία, Ἰουδαίους δὲ ἢ προειρημένη φιλονεικία τῆς καθολικῆς χάριτος ἀπεστέρησεν, ἰδίαν ἀνεπιτηδειότητα πρὸς τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ἐσχηκότας, δι' ἣν οὐκ εἰς αὐτούς, ἀλλ' εἰς τὰ ἔθνη περιέστηκεν ἡ ἀποστολή καὶ τὸ κήρυγμα καὶ ἡ ἀκοή καὶ ἡ πίστις καὶ ἡ ἐπίκλησις. ὡσπερ τὸ φῶς κοινὸν ἅπασιν ὃν τῇ φύσει, τοῖς τυφλώττουσιν ἀλλότριον γίνεται, καὶ οὐ φαίνει τοῖς τυφλοῖς ἥλιος οὐδὲ ἀνατέλλει, οὐδέ γε τοῖς κωφοῖς ὁ κεκραγὼς φθέγγεται, οὐ τοίνυν οὐδὲ πρὸς Ἰουδαίους οὐδὲν οἱ ἀποσταλέντες καὶ κηρύσσοντες· προϋπόκειται γὰρ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτούς ἀκούειν, ὡσπερ εἰς κωφότητα πεπτωκότας πρὸς τὰ θεῖα κηρύγματα, ὅθεν ἐστέρηνται 70 τῆς σωτηρίας οὐκ ἐπικαλούμενοι, καθὰ καὶ ἐν τῷ προφήτῃ δεδήλωτο· οὐκ ἔστι γάρ, φησὶν, ὁ ἐπικαλούμενος τὸ ὄνομά σου καὶ ὁ μνησθεὶς ἀντιλαβέσθαι σου, ὅτι ἀπέστρεψας τὸ πρόσωπόν σου ἀφ' ἡμῶν. αὕτη δὲ ἰκανὴ καὶ πρὸς Ἰουδαίους ἡ μαρτυρία· δῆλον γὰρ ὅτι ὁ Χριστὸς ὃν οὐκ ἐπικαλοῦνται, οὐ μὴ ἀντέχονται. ὃς ἀπέστρεψεν ἀπ' αὐτῶν τὸ πρόσωπον, ἀφ' οὗ δὴ καὶ εἶπεν· οὐ μὴ ἴδητε τὸ πρόσωπόν μου ἀπ' ἄρτι ἕως ἂν εἴπητε· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος, ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. ἄτε δὲ οὐ τὸν Ἰουδαίων ἔλεγχον, ὡς ἔφην ἐν τῷ παρόντι προελόμενος, ἀλλὰ τῆς περὶ αὐτούς οἰκονομίας τὸ μυστήριον αἴτιον ἀποδείκνυσι τοῦ μὴ ἐπικαλεῖσθαι αὐτούς τὸν κύριον, τὸ τοὺς ἀποστόλους μὴ αὐτοῖς ἀλλὰ τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλθαι, καθὰ καὶ τὸ δεσποτικὸν ἔχει ῥῆμα· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οὐ παρέβαινον οἱ ἀπόστολοι τὸ πρόσταγμα πρὸς Ἰουδαίους πρώτους ὀρμώντες, ὕστερον δὲ ἐπὶ τὰ ἔθνη μετιόντες, ὁπότε ὑπ' ἐκείνων ἐκδιωχθεῖεν, ἀλλ' ὁ προστάτων ἤδει ἐπὶ τίνας ἔμελλεν καταλήξειν τὸ κήρυγμα, τῶν προτέρων οὐ δεκτικῶς ἐχόντων. οὐδὲ ὁ ἀπόστολος ἐναντία λέγει νῦν οἷς ἔπραττεν, προηγουμένως μὲν Ἰουδαίους διαλεγόμενος, φάσκων δὲ οὐ πρὸς ἐκείνους ἀπεστάλθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸν ὀρισμὸν καὶ τὴν πρόγνωσιν τοῦ θεοῦ τοῖς ἔθνεσι δίδοσθαι φησι τὴν ἀποστολήν, σκοπῶ τοῦ διωχθῆναι μᾶλλον ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ βαδίζόντων τῶν ἀποστόλων, ὡς καὶ τοῦ Μωϋσέως πρὸς τὸν Φαραῶ· ἤδει γὰρ ὁ θεὸς ὅτι μὴ πείσῃ καὶ προὔλεγεν· ἐγὼ δὲ οἶδα ὅτι οὐ προήσεται ὑμᾶς Φαραῶ. κάκεῖ μὲν τῆς ἀντιλογίας τοῦ Φαραῶ τέλος ἦν ἡ τῶν σημείων ἐπίδειξις πρὸς ὠφέλειαν τοῦ κόσμου, ἐνταῦθα δὲ τῆς Ἰουδαίων ἀπιστίας ἐγένετο τέλος ἢ πρὸς τὰ ἔθνη πορεία τῶν ἀποστόλων κατὰ τὸ ῥῆμα ἐκείνο τοῦ Παύλου· ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τοῦ κυρίου, ἐπειδὴ δὲ ἀπὼ θεῖσθε αὐτὸν καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τῆς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη. οὕτως γὰρ ἐντέταλται ἡμῖν ὁ κύριος. αὕτη ἄρα ἦν ἡ ἐντολή καὶ πρὸς τὰ ἔθνη ἢ ἀποστολή. ἔνθεν εἰς τὴν προτέραν τάξιν τῶν ἐθνῶν ὁ Ἰσραὴλ περιέστη εἰς τὸ μὴ ἐπικαλεῖσθαι τὸν κύριον. οὐ δυνατὸν οὖν αὐτοῖς ἐπικαλεῖσθαι, φησὶν, ἐπεὶ οὐκ ἐπίστευσαν. οὐκ ἠδύναντο δὲ πιστεύειν ἀνεπιτηδείως ἔχοντες ἀκοῦσαι, καθὰ καὶ ἐπικεκρυμμένως αὐτοῖς ὁ κύριος διελέγετο, καὶ σπάνιον ὄντα τὸν δυνάμενον ἀκούειν ἐν αὐτοῖς ἐδείκνυσεν λέγων· ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω. καὶ παρῶν πρὸς αὐτούς τὴν ἀπ' αὐτῶν μετάβασιν εἶχεν σκοπὸν λέγων· ὦ γενεὰ πονηρά, ἕως πότε ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς· ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; καὶ ὅτι ἀδυνάτως εἶχον ἀκούειν αὐτοῦ 71 καὶ πιστεύειν, ἔλεγεν· ὑμεῖς οὐ πιστεύετε, ὅτι οὐκ ἐστὲ ἐκ τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτὰ, καὶ ἀκοιουθουσίν μοι. καὶ ἐλάλει πρὸς αὐτούς ὡς πρὸς ἀλλοτρίους τὸ πλέον ἢ πρὸς οἰκείους, οὐχ ὡς πιστεῦσαι-ἐνήδει γὰρ ὅτι μὴ πιστεύωσιν-ἀλλ' ὡς

ἀπροφάσιστοι μὴ πιστεύσαντες γένοιτο. εἰ μὴ ἦλθον γάρ, φησί, καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον· οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὴν βραχεῖαν ἦν εἶχον ἔτι πρὸς τὸ δύνασθαι πεισθῆναι ῥοπήν ὑπερεῖδεν, δι' ἧς οἱ ἀπόστολοι πιστεύσαντες ἔλεγχος τῆς ἐκείνων ἀπιστίας γίνονται, ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλάς τοῦ Ἰσραὴλ. πρὸς δὴ τὸν σκοπὸν καὶ τὸ τέλος ἀφορῶντι οὐ πρὸς Ἰουδαίους ἀπεστάλται οὔτε ὁ κύριος· οὐ γὰρ ἂν ἀπέτυχεν ἐπὶ τοῦτο ἔλθων, ὡσαύτως δὲ οὐδὲ οἱ ἀπόστολοι. καὶ διὰ τοῦτο, φησὶν ὁ Παῦλος, ὡς οὐδενὸς ἀποσταλέντος πρὸς αὐτοὺς οὐδὲ κηρύξαντος· πῶς δὲ ἀκούσονται χωρὶς κηρύσσοντες; πῶς δὲ κηρύξουσιν ἐὰν μὴ ἀποσταλῶσιν; τὸ δὲ μὴ ἐπικαλεῖσθαι αὐτοὺς τὸν κύριον ἀνήρτησεν ἐκ τοῦ μηδὲν αὐτοῖς ἀπεστάλθαι κρίμα θεοῦ δεικνύς, μᾶλλον δὲ τῆς μὲν κρίσεως οὐδέν, τῆς δὲ οἰκονομίας μόνως αὐτὸς μεμνημένος· καθὼς γέγραπται, φησὶν, ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων τὰ ἀγαθὰ. δῆλον γάρ, φησί, καὶ ἐκ τῆς προφητείας, ὡς οὐκ ἄνευ τῶν εὐαγγελιζομένων ἐστὶ πιστεῦσαι, οἱ καλὴν τινα καὶ ἐξάκουστον ὥσπερ ἐξ ὄρους ἀφίαισι φωνήν, οἱ εὐαγγελίζονται τὴν εἰρήνην τοῦ θεοῦ καὶ τὰ ἀγαθὰ, τῇ μὲν καλλονῇ τέρπουσαν, τῷ δὲ μεγέθει καθικνουμένην τῆς ἀκοῆς· ὡς ὦρα γάρ, φησὶν, ἐπὶ τῶν ὁρέων οἱ πόδες τῶν εὐαγγελιζομένων ἀκοῆν εἰρήνης, ὡς εὐαγγελιζομένων ἀγαθὰ. οὕτως γὰρ ἡ τῶν ὁ ἐρμηνεία. Rom 10,18 Τοσοῦτον γέ ἐστιν, φησί, τὸ τῆς φρενοβλαβείας αὐτῶν καὶ τῆς ἀποστροφῆς τοῦ θεοῦ τῆς ἀπ' αὐτῶν, ὥστε τῷ ὄντι κατὰ τὸ θεῖον ῥῆμα βλέποντες οὐ βλέπουσι καὶ ἀκούουσιν· βεβόηται γὰρ τὸ θεῖον κήρυγμα κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, οὐδὲν ἔλαττον ἐκφαί 72 νόντων τὸν κύριον τῶν ἀποστόλων ὡς ἡ κτίσις κέκραγε τὸν ποιητὴν κατὰ τὸ λόγιον τοῦ ψαλμοῦ, οἱ δὲ οὐδὲν τι μᾶλλον ἀκούσαι καὶ συνεῖναι δεδύνηται.

Rom 10,19 Ἄλλ' ἡγοῦνται, φησὶν, ἀλόγως πως καὶ ἀσυνέτως ἀλλότριον εἶναι θεοῦ τὸ ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγέλιον· οὐ γὰρ ἐστὶν γε εἰπεῖν, ὅτι παρασειώπητο πρὸς αὐτοὺς τοῦτο καὶ οὐ προεῖρητο. εὐθὺς γοῦν ὁ νομοθέτης ἔλεγε Μωϋσῆς, ὅτι τὴν ἴσην αὐτοῖς ἀνταποδώσει θεὸς τῇ τῶν ἀφρόνων ἐθνῶν προτιμήσει, ἥπερ αὐτοὶ θεῷ κατήρξαν τῇ τῶν ματαίων εἰδώλων προσκυνήσει, καὶ ὡς αὐτοὶ τὸν οὐ θεὸν ἠγήσαντο θεὸν ἀντὶ τοῦ ὄντως θεοῦ, καὶ θεὸς ἀντὶ τοῦ παρ' αὐτῷ πρότερον ἔθνους τὸ οὐκ ἔθνος ὡς ἔθνος τιμήσει, τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα καλέσας, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. καὶ εἰς ὃν προήχθη ζῆλον ὑπ' αὐτῶν δαίμοσι συναφθέντων, εἰς τοῦτον αὐτοὺς προάξει τοῖς ἔθνεσι τὴν ἑαυτοῦ συνάψας δύναμιν.

Rom 11,8 Ἡ παρατεθεῖσα λέξις Ἡσαΐου τοῦ προφήτου μετελήφθη κατ' ἰδίαν ἐπιστήμην ἐκ τῶν Ἑβραϊκῶν τῷ ἀποστόλῳ· ἡ γὰρ τῶν ἑβδομήκοντα ἔκδοσις ἔχει· πεπότικεν ὑμᾶς κύριος πνεῦμα κατα νύξεως· ὅπερ ἡ τοῦ Ἀκύλα σαφέστερον ἔχει καταφορὰν, ἡ δὲ τοῦ Συμμάχου κάρωσιν. εἶτα ἐπάγεται· καὶ μύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν, οἱ ὀρώντες τὰ κρυπτά καὶ ἐξῆς περὶ τῆς ἀγνοίας τῶν προφητικῶν λόγων, ἐσομένων αὐτοῖς ὡς ἐσφραγισμένου βιβλίου καὶ ὡς ἀγραμμάτων ἀδυνάτων ἀναγνῶναι. τῆς γὰρ ἀσαφείας ὡσπερ εἰ σφραγιζούσης τὸ προφητικὸν βιβλίον καὶ τὴν ἀνάγνωσιν περιττὴν ἀποφαινούσης τοῖς ἀναγινώσκουσιν, ὡς εἴ τις μηδὲ ἀναγινώσκειν δύναται, οἱ μὲν ἀκολουθήσαντες Χριστῷ διηνοιχθήσαν τὸν νοῦν εἰς τὴν σύνεσιν τῶν γραφῶν, ὡς τὸ εὐαγγέλιον λέγει, καὶ οἱ τῶν ἀκολουθησάντων ἀκούσαντες ὡδηγήθησαν εἰς τὴν ἐπίγνωσιν ὡς ὁ εὐνοῦχος ὑπὸ τοῦ Φιλίππου, οἱ δὲ ἄλλοι τὸ μὴ τυχεῖν διανοίξεως τυφλοῖς ἐοίκασιν καὶ κωφοῖς. συνῆψε γὰρ καὶ τὸ περὶ τῆς τῶν ὥτων κωφότητος ὁ ἀπόστολος, ἐξ ἑτέρου μέρους τῆς προφητείας μεταλαβὼν τὸ ἀκοῆ ἀκούσετε καὶ οὐ μὴ συνῆτε, ὅτι τὸ μὴ συνιέναι ἴσον τοῦ μὴ ἀκούειν ἐστὶ κατὰ τὸ ὅ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω, εἴρηται δὲ καὶ τὸ τοῖς ὡσὶ βαρέως ἤκουσαν. ἡ δὲ ἀπουσία τοῦ διανοίγοντος πνεύματος τῷ πνεύματι τῆς

καταφορᾶς καὶ ἀναισθησίας χώραν δέδωκεν, ἐπιτείνοντι τὰς ἀγνωσίας αἰεὶ καὶ τὰς σκοτώσεις· θεὸς γὰρ 73 οὐκ ἐνεργεῖ τὸ κακόν, ὅτι ἐκ στόματος κυρίου οὐκ ἐξελεύσεται τὰ κακὰ καὶ τὸ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ τῆς θείας δυνάμεως ἔρημος οἶκος ἀνεῖται τοῖς πονηροῖς πνεύμασιν εἰς κατοίκησιν, ὡς ὁ σωτὴρ εἴρηκεν. καὶ οὕτως ὁ μὴ δοὺς πνεῦμα διανοίξεως ἔδωκεν πνεῦμα κατανύξεως.

Rom 11,11 Ἐκ τῶν γραφῶν τὴν γεγεννημένην ἐγκατάλειψιν ἀναγκάζεται ζητεῖν, μὴ μέχρι τέλους τοῦτο πεπόνθασιν, ὡς ἂν μὴ τι δόξαι τὰ τῆς ἐπαγγελίας τῆς πρὸς τὸν Ἰσραὴλ εἰς ψεῦδος περιίστασθαι. πταῖσμα δὲ νῦν λέγει τὸ κατὰ πάντα ἀσύγνωστον ἀδίκημα καὶ πτῶμα, τὴν πάντη ἀνίατον ἀνατροπὴν μεθ' ἣν οὐδὲν ἐστὶν ἔτι προσδοκῆσαι χρηστόν. ἄρα οὖν, φησὶν, ἐπταικέναι φήσομεν αὐτοὺς ἄξια πτώσεως ἀνηκέστου; μὴ γένοιτο· οὐ γὰρ ἐπὶ τῇ σφῶν αὐτῶν ἀπωλείᾳ τὸ πάθος ὑπέστησαν, ἵνα καὶ πτῶμα καὶ ὄλεθρος ἦ τὸ γεγονός, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ τῶν ἐθνῶν σωτηρίᾳ, ἵνα ἐπιζήλω τῷ τούτων ἐκείνοι κληθεῖεν. ὥστε παράπτωμα τὸ συμ βεβηκὸς ἐξ ἀγνοίας ἐχούσης συγγνώμην. μηδὲν δὲ σφόδρα ἡμῖν μελέτω περὶ διαφορᾶς ὀνομάτων, ἀλλὰ περὶ δηλώσεως πραγμάτων· καὶ ὁ παρίστησι διὰ τῶν λέξεων ὁ Παῦλος λαβόντες, μὴ κωλύωμεν τὰς λέξεις καὶ ἄλλο τι σημαίνειν. αὐτίκα τοῦτο, μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; δηλοῖ τὴν τοῦ πεσεῖν ἔννοιαν οὐχ ὡς ἀνιάτου, καὶ τὸ μὴ ἐπὶ χαιρέ μοι ἢ ἐχθρά μου ὅτι πέπτωκα καὶ ἀναστήσομαι, ἀλλ' ἐστὶ τὸ πεσεῖν ποτε καὶ προσκαίρου συμφορᾶς δηλωτικόν. μᾶλλον δὲ περὶ τοῦ πράγματος ἄξιον ἐπιζητεῖν, μὴ διαφωνεῖν ὁ Παῦλος Ἀμῶς τῷ προφήτῃ δοκοίη λέγοντι· οἶκος Ἰσραὴλ ἔπεσεν, οὐκέτι μὴ προσθῆ τοῦ ἀναστῆναι. οὕτω δ' ἂν καὶ αὐτὸς ἐαυτῷ διαφωνεῖν δόξειεν ὁ προφήτης ἐν τοῖς ἐξῆς ἄλλα τε λέγων ἀγαθὰ καὶ τὸ τέλος· καὶ καταφυτεύσω αὐτοὺς ἐπὶ τῆς γῆς αὐτῶν, καὶ οὐ μὴ ἐκσπασθῶσιν οὐκέτι ἀπὸ τῆς γῆς αὐτῶν ἧς ἔδωκα αὐτοῖς, λέγει κύριος. ἀλλὰ τὸ ζήτημα λύει σαφῶς Ἡσαΐας ὁ προφήτης, τὸ ὑπόλειμμα τοῦ λαοῦ τὸ σωθησόμενον καὶ ὄνοματι ὅλως ἐτέρῳ φάσκων κληθήσεσθαι τὸν Ἰσραὴλ· ἀναιρεθήσεσθαί φησι γὰρ τοὺς ὑπολειπομένους ὡς ῥῶγα ἐν βότρυϊ, τῶν ἀγαθῶν ἐμπλησθήσεσθαι τῶν παρὰ θεοῦ, ἀντιδιαίρων αὐτοὺς πρὸς τὸν λαόν· ἰδοὺ οἱ δουλεύοντές μοι φάγονται, ὑμεῖς δὲ πεινάσετε καὶ τὰ ἐξῆς. μετὰ πολλήν τε τοιαύτην ἀντιπαράθεσιν φησὶν· καταλείψετε γὰρ τὸ ὄνομα ὑμῶν εἰς ὄρκον τοῖς ἐκλεκτοῖς μου, ὑμᾶς δὲ ἀνελεῖ κύριος· τοῖς δὲ δουλεύουσίν μοι κληθήσεται ὄνομα ἕτερον ὡς ὁ εὐλογημένος ἐν τῇ γῇ εὐλογηθήσεται ἐν θεῷ πεπιστωμένως, καὶ ὁ ὀμνύων ἐν τῇ γῇ ὀμόσαι ἐν θεῷ πεπιστωμένως. ἔστι δὲ τὰ ξένα 74 τούτων τῶν ῥημάτων κατὰ τὴν Ἀκύλα ἐκδοσιν, ἧ Ἰουδαῖοι προσέχουσιν. ὅθεν ἀναγκαῖον καὶ αὐτοὺς ὁμολογεῖν μεταβολὴν ἔσεσθαι τῶν σωθησομένων ἐξ αὐτῶν εἰς ἕτεραν γνώμην καὶ πολιτείαν, ὡς ἀληθὲς εἶναι τὸ φάναι περὶ αὐτῶν, ἢ ὅτι οὐκ εἰσὶν Ἰσραὴλ, ἢ ὄντως οὗτοι Ἰσραὴλ τοῦ κατὰ σάρκα Ἰσραὴλ ἀπολλυμένου. τὸν μὲν οὖν ἀπολλύμενον ὁ προφήτης εἴρηκεν, τὸν δὲ σωζόμενον ὁ ἀπόστολος, χωρίσας αὐτὸν τοῦ κατὰ σάρκα.

Rom 11,16 Εἰ δέ, ὅπερ, φησὶν, ἀρτίως ἔλεγον, εἰσὶν ἐκ τοῦ Ἰσραὴλ οἱ σεσωσμένοι καὶ τοῦ πρὸς σωτηρίαν ἀγιασμοῦ τυχόντες, ὧν εἷς ἐγὼ δηλαδή, τούτους ὡς ἀπαρχὴν τοῦ ἔθνους εἰληφῶς ὁ θεός, καὶ πᾶν τὸ λοιπὸν διὰ τοῦ προσληφθέντος ἡγίασε κατὰ τὴν δεδομένην εἰς ἅπαντα τὸν κόσμον δωρεάν-ἴσμεν γὰρ ἀγιαζόμενον διὰ τῆς ἀπαρχῆς τὸ φύραμα -, καὶ τοῦτο μέντοι τεκμήριον τοῦ μὴ πάντη πεπτωκέναι τὸ ἔθνος, ὡς πού τὰ εἰς ὄλεθρον ἐκδοθέντα Χαναναίων ἔθνη, ὧν τὸ σῶσαι καὶ ἕνα δυσσεβὲς διὰ τὴν καθολικὴν ἐπ' αὐτοῖς ψῆφον τοῦ θεοῦ, καὶ ὡς τὰ πυρὶ παραδοθέντα Σόδομα, ἐξ ὧν οὐδὲ τὸ τοῦ ξένου δικαίου γένος ἤξιούτο σωτηρίας εἰ μὴ τῇ πρὸς ἐκεῖνον χάριτι· τοῦ δὲ Ἰσραὴλ πολλοὺς ὀρώμεν τοὺς σωζομένους. μὴ δὴ Χαναναίοις καὶ Σοδόμοις συναριθμῶμεν αὐτούς, μηδὲ ἐν ἀκαθάρτοις ἀριθμῶμεν ὧν ἀγία ἢ ἀπαρχή.

Rom 11, [®]21 Τὸ δὲ ἀντὶ τῶν ἐξαιρεθέντων ἐντεθῆναι, φησί, μηδενὶ ὑπερηφανίας αἴτιον, ἀλλὰ φόβου γενέσθω λογιζέσθω γὰρ ὅτι κατὰ χάριν διὰ πίστεως ἐνετέθη. οἱ δὲ ἦσαν τῇ φύσει τῆς ρίζης βλαστήματα, καὶ ὅμως διὰ τὴν ἀπιστίαν ἐξήρηται. πολὺ δὲ τὸ μεταξὺ τοῦ κατὰ χάριν καὶ κατὰ φύσιν. εἰ δὲ μηδὲ ἡ φύσις τοὺς ἀπειθεῖς ὤνησεν εἰς βεβαιότητα, ἥπου γε τοὺς ἐκ προσθήκης ὀνήσει τι τὸ προστεθήσεσθαι, εἰ μὴ φανεῖεν ἄξιοι τῆς δοθείσης χάριτος. πάλιν δὲ ἐπὶ τούτων οἱ τὴν σάρκα λοιδοροῦντες ἐνθυμείσθωσαν, ὅσην ἢ κατὰ σάρκα γένεσις ἔχει ῥοπήν, εἰ καὶ παρῶπται διὰ τὴν ἀπιστίαν.

Rom 11,24 Ὅταν καὶ οἱ κατὰ φύσιν τῆς ἐλαίας κλάδοι δι' ἀπιστίαν ἐν ἀπωλείᾳ μένωσιν, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγριελαίου παρὰ φύσιν εἰς καλὸν λιέλαιον ἐμφυτευόμενοι σώζονται, πῶς οἱ καὶ σωτηρίαν καὶ ἀπώλειαν ἐκ φύσεως εἰσάγοντες οὐκ αἰσχύνονται; 75

Rom 11,25 Μὴ γὰρ ἀγνοεῖτε, φησί, τὸ παρὰ τῇ προνοίᾳ τοῦ θεοῦ ἀπόρρητον διὰ τὴν νῦν ἀπιστίαν τοῦ Ἰσραὴλ ἀγνούμενον, ὅτι μέχρι τῆς τῶν ἐθνῶν εἰσόδου πάντων τῶν προεγνωσμένων ἀναισθησία κατέχει τὸν Ἰσραὴλ, μετὰ δὲ ταύτην τὸ λείψανον τοῦ ἔθνους, ὃ τῷ ὄντι Ἰσραὴλ ἐπακολουθήσας σωθήσεται.

Rom 11,28 Τὸν μὲν εἰς ὑμᾶς, φησὶν, εὐαγγελισμόν, ἀδελφοί, διὰ τῆς ἐκείνων ἀπαλλοτριώσεως ἔδει γενέσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἠλλοτριώσθησαν. φυλαχθῆναι δὲ καὶ μετὰ ταῦτα τὸν Ἰσραὴλ ἐν τοῖς ὑπολοίποις ὡς οἰκεῖον τῷ τοὺς πατέρας αὐτῶν ἐκλεξαμένῳ θεῷ, καὶ φυλαχθήσεται τῇ ἀμεταμελήτῳ χάριτι τῇ ἐπηγγελμένη ἢ ἀφ' οὔτε ἐκάλεσε τοὺς πατέρας, κατένευσε.

Rom 11,33 [®]36 Θαυμάζει τὸ ποικίλον τῆς σοφίας καὶ ἀνερεύνητον ἀνθρώποις, κρίνει καὶ πράττει τὰ περὶ ἡμᾶς· βάθος μὲν λέγων κατὰ τὴν παλαιὰν γραφὴν τὴν λέγουσαν· τὰ κρίματά σου ἄβυσσος πολλή, τοῦτο δὲ διὰ τὸ ἀνέφικτον ὡς τὰ τῶν βυθῶν ἀκατάληπτα· ὁδοὺς δὲ τὰς κατὰ τὴν διοίκησιν ἐνεργείας ἃς οὐκ ἔστιν ἀνθρώπῳ κατανοῆσαι, ὡς περὶ οὐδὲ ἴχνη τοῦ διὰ θαλάσσης βαδίζοντος, ὡς καὶ ὁ ψαλμῶδός· ἐν τῇ θαλάσῃ ἡ ὁδός σου, καὶ αἱ τρίβοι σου ἐν ὕδασι πολλοῖς, καὶ τὰ ἴχνη σου οὐ γνωσθήσονται. ὅτι δὲ κατὰ τὸ ποικίλον καὶ πολυπληθὲς καὶ οὐδαμῶς μονοειδὲς ἀπολιμπάνεται νοῦς ἀνθρώπινος τῆς τῶν θείων κριμάτων καταλήψεως, ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων οἰκείως καὶ ἐπιβαλλόντως προσφερομένης τῆς θείας σοφίας, διδάσκει μὲν αὐτὸς πολυποικίλον λέγων τὴν σοφίαν τοῦ θεοῦ. ἔλεγε δὲ καὶ ὁ λθ' ψαλμὸς κατὰ τὴν Ἀκύλα ἔκδοσιν· καὶ τοὺς λογισμοὺς σου τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν οὐκ ἔστιν ἐκθέσθαι. διὸ καὶ οὐ θαῦμα σφάλλεσθαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν τοῖς περὶ προνοίας λόγοις, καὶ γὰρ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν ἄγνωστος παντὶ νοῦς θεοῦ· οὐ γὰρ δὴ κεκοινώνηκε τις αὐτῷ σκέματος. τοῦτο δὲ περὶ ἀνθρώπων, διαβαίνει δὲ καὶ ἐπὶ τὴν ἄλλην κτίσιν καθὸ κτίστης ἐστίν.

Rom 12,2 Εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς, φησί, τὰ διαφέροντα· τί τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. αὕτη κατὰ τὸν προφήτην ἢ ἐν καρδίᾳ νομοθεσία· ἐν γὰρ τῇ 76 πρὸς θεὸν σχολῇ θεοειδῶς ἢ καρδία τιθεμένη γνωστικὴ τῶν διαφερόντων καὶ τῶν ἀγαθῶν γίνεται καὶ τῶν τοῦ θεοῦ θελημάτων, τούτοις ἀρεσκομένη μόνοις οἷς ὁ θεὸς ἀρέσκεται, πιμπλαμένη τε ἀγαθότητος τὸ τοῦ ἀγαθοῦ πατρὸς θέλημα βούλεται καὶ σπεύδει πάντας ἀγαθοποιεῖν, ὡς ὁ κατασκευάζων ἡμᾶς πρὸς τὴν τοῦ ἰδίου πατρὸς ὁμοίησιν υἱοῦ ἀγαπᾶτε, φησί, τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν καὶ ἀγαθοποιεῖτε, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ ὑψίστου, ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστίν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους καὶ πονηροὺς. τοῦτο καὶ τέλειον θέλημα τοῦ θεοῦ ὄντως καὶ εὐάρεστον. ἐρρέθη μὲν γὰρ καὶ τὸ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου, εἰ καὶ μὴ τούτῳ

θεὸς ἠρέσκετο, ἀλλ' ἔτι τοῦτο μόνον χωρούντων τῶν παιδαγωγουμένων ἠνέχετο· οὐ γάρ πω τὸ τοιοῦτο πρᾶξιν εἶχεν ἀγαθοῦ, ἀλλὰ κώλυσιν κακοῦ, ἢ δὲ ἀποχὴ τοῦ κακοῦ προοδοῦ γίνεται τῷ ἀγαθῷ. τὸ μέντοι γε εὐάρεστον τῷ θεῷ τὸ ἀγαθὸν ἔστιν, τὸ τέλειον, τὸ τοὺς ἀνθρώπους ἐξομοιοῦν αὐτῷ· ἔσεσθε γὰρ τέλειοι, φησίν, ὑμεῖς ὡς ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστιν. κακὸν τὸ φθονεῖν φίλῳ καὶ μισεῖν τὸν οὐδὲν ἀδικοῦντα, τὸ δὲ μισεῖν ἐχθρὸν οὐ κακόν. ἀπείχοντο τοῦ κακοῦ μόνον οἱ μὴ τέλειοι, ἡμῖν καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀσκητέον εἰς τελείωσιν, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἀγαπᾶν. προάγων τε ἡμᾶς εἰς τὴν τοιαύτην ἔξιν ὁ κύριος ὑφαιρεῖ τὰ δυσμενεῖας αἴτια πάντα, ἵνα τὴν θείαν πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀγάπην ἐνθῆ. οἶδεν τὴν περὶ χρήματα σπουδὴν ἐρεθίζουσαν κατὰ τῶν ἀδικούντων, εἰς χρήματα φθόνους ἐγείρουσαν, καὶ τὰς ἐκ τούτων ἀπεχθείας ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους ἐργαζομένην, καὶ ἀπέπειν κτῆσιν χρημάτων μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς· οὕτω γάρ, φησίν, οὐκ ὀργιεῖσθε ζημιούμενοι, οὐ φθονήσεσθε, καὶ τοῖς φθονοῦσι δι' ἀπεχθείας ἔσεσθε, ἀπλοῦν καὶ ἄκακον τὸν νοῦν ἔξετε καὶ πάντων ἀγαπητικόν.

Rom 12,3 Κολάζων τὴν ὑπερηφανίαν ὡς ἔκστασιν φρενῶν ἀντέθηκε ταύτη τὸ σωφρονεῖν, ὅτι οὐκ ἂν ἐπαίροιτό τις αἰσθόμενος ἑαυτοῦ σωφρονῶν.

Rom 12,6 Ἔχει τις, φησίν, ἐν ὑμῖν προφητείαν, χάρισμα τιμιώτατον μετὰ τὴν ἀποστολήν- ἔθετο γάρ, φησίν, ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον δὲ προφήτας-, οὕτω 77 φρονεῖτω κατὰ τὴν προφητείαν, εἰδὼς τὰ τῶν ἀποστόλων πρωτεῖα, καὶ δὴ καὶ ὁ διάκονος ὑπὸ τοῦτον τὸν τῆς διακονίας κανόνα γινώσκων ἐν τάξει καταδεεστέρα, οἷον αἱ χεῖρες ὑπὸ τὴν κεφαλὴν. πάλιν ὁ διδάσκαλος ὑπὸ τὸν προφήτην ἐν τοῖς τῆς διδασκαλίας μέτροις μενέτω- δεῦτερον γάρ προφήτας, τρίτον δὲ διδασκάλους -τῶν γὰρ ἐκ προφητείας λόγων ἐξηγηταὶ διδάσκαλοι ὡσπερ ὦτα ἀκούοντες καὶ συνιέντες τὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς βλέπουσιν ὁρώμενα καὶ δηλοῦμενα· βλέποντες γὰρ οἱ προφήται, παρακαλεῖν τις τοὺς ἤδη δεδιδαγμένους ἐν ὑπουργίᾳ διδασκάλων τετάχθω. καὶ ταῦτα μὲν τὰ πνευματικά. ἐπὶ συνάπτει δὲ καὶ τὰ περὶ τὸ σῶμα, μεταδόσεις δαψιλεῖς, προστασίας σπουδαίας· ἔλεον φιλανθρωπικόν ἐπήγαγε γὰρ ὁ ἔλεων ἐν ἰλαρότητι.

Rom 12,8[®] 9 Εἰπὼν τὰ πνευματικά ἐπισυνάπτει καὶ τὰ περὶ σῶμα, ἐν ἀπλότητι μὲν τὴν μετάδοσιν ὀριζόμενος καὶ ὡς ταύτῳ τῇ μεταδόσει τὴν ἀπλότητα τιθεῖς. ἐν ἀπλότητι γάρ, φησίν, ὁ μεταδιδούς, ὡς εἰ ἔλεγεν, ὁ μεταδιδούς ἐν τῇ μεταδόσει, καθὰ καὶ περὶ τῆς διακονίας ὁ διακονῶν ἐν τῇ διακονίᾳ. ἀπλότης δὲ ἡ δαψιλία παρὰ τῶν ἀποστόλων καλεῖται ἐκ τῆς ἠπλωμένης χειρός, ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Κορινθίους· ἢ κατὰ βάθους πτωχεῖα αὐτῶν ἐπερίσσευσεν εἰς τὸ πλοῦτος τῆς ἀπλότητος αὐτῶν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὴν προστασίαν σπουδὴν εἶναι ὀρίζεται καὶ τὸν ἔλεον ἰλαρότητα, διαστήσας αὐτὸν τῆς μεταδόσεως. ἢ μὲν γάρ ἐστι πρὸς ἀγίους κοινωνίας ἔνεκεν· ἐπὶ τῇ ἀπλότητι γάρ, φησί, τῆς κοινωνίας εἰς αὐτούς, εἰς τοὺς ἀγίους λέγων. διὸ καὶ δαψιλῆς ἢ δόσις ὡς θεῷ προσφορὰ καὶ Χριστῷ διακονία καὶ φιλοποιὸς κοινωνία· ποιήσατε γάρ, φησί, φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ τῆς ἀδικίας καὶ τὰ ἐξῆς. ὁ δὲ ἔλεος πρὸς τοὺς οἰκτροὺς ἐνδείας ἔνεκα ὁποῖοί τινες ἂν ὦσιν· παντὶ γάρ, φησί, τῷ αἰτοῦντί σε δίδου ἔνεκα φιλανθρωπίας, ἰλαρότητος δὲ τῷ ἐλέῳ δεῖ, ἐπεὶ πρὸς ἐλάττους γίνεται, ὡς μὴ ἐξ ὑπεροψίας δίδοντες λυποίημεν, ἀλλ' ἐκ φιλανθρωπίας εὐφραίνοιμεν. εἰ δὲ καὶ περὶ σωματικὰ τὴν ἀνάπαυσιν αἱ μεταδόσεις καὶ προστασίαι καὶ ἐλεημοσύναι φέρουσιν, ἀλλ' οὖν χαρίσματά εἰσιν ἐν δυνάμει πνεύματος ἐπιτελούμεναι, ἐν τάξει ποδῶν τῷ ἀγίῳ σώματι συνάπτουσαι τοὺς τὰ τοιαῦτα διακονοῦντας. καὶ γὰρ οὐ μόνον εἴ τις λαλεῖ, ὡς λόγια 78 θεοῦ, φησίν ὁ Πέτρος, ἀλλὰ καὶ εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος ἧς χορηγεῖ ὁ θεός· διακονίαν δὲ τῆς λειτουργίας τῆς ἀναπληρούσης τὰ

ύστερήματα τῶν ἀγίων ὀνομάζει ὁ Παῦλος, πολυτρόπως τῆς διακονίας λεγομένης σωματικῶς τε καὶ πνευματικῶς.

Rom 13,1 Ἰουδας ὁ Γαλιλαῖος ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσι λέγει Γαμαλιήλ, ἀπέστησε λαὸν πολὺν ὀπίσω αὐτοῦ, κωλύων ἐπακοῦσαι τῷ Ῥωμαίων ἐπιτάγματι καὶ ἀπογράψαι τὰς οὐσίας, ἕφ' ὃ παρῆν Κυρῆνος εἰς τὴν Συρίαν ἀποσταλεῖς. ἐκ δὲ τῆς αἰτίας ταύτης ἀφίσταντο Ῥωμαίων οἱ τῷ Ἰουδα πειθόμενοι, προφάσει τοῦ μὴ δουλεύειν ἀνθρώποις ἀλλὰ θεῷ μόνῳ. πάσας τε τιμωρίας ὑφίσταντο προθύμως, εὐσεβείας ὑπολήψει, ὑπὲρ τοῦ μηδένα ἄνθρωπον προσαγορεύειν δεσπότην, καὶ πρὸς τοὺς μὴ τὰ αὐτὰ φρονοῦντας μηδὲ συναφισταμένους διεστασίαζον. Φαρισαῖοι δὲ ἦσαν οἱ τὰ ἐναντία τούτοις ἠγούμενοι καὶ Σαδδουκαῖοι. ἐπεὶ τοίνυν ἡ τοῦ Ἰουδα αἵρεσις αἰτία φόνων τε ἐμφυλίων καὶ τῆς πρὸς τοὺς ἄρχοντας ἀντιστά σέως ἐπὶ κακῷ τοῦ ἔθνους ἐπεγένετο, δοκεῖ μοι νῦν ὁ ἀπόστολος ἐξαίρειν τὴν ταύτης μίμησιν, ὡς τινων εὐσέβειαν εἰς θεὸν ἠγουμένων τὸ μὴ κατακοῦειν ἀρχόντων. διὸ καὶ πολὺν τὸν περὶ τούτου ποιεῖται λόγον ἐξελέγχων τῆς γνώμης τὸ ἐσφαλμένον.

Rom 14,1[®] 3 Περὶ τῶν ἀδιαφόρων διαλέγεται, ἅπερ οὐδὲν διαφέρει πραχθῆναι ἢ μὴ πραχθῆναι, ἀδιαφορεῖν μὲν περὶ αὐτὰ συμβουλευόν, τὸ δὲ ἐν αὐτοῖς εἰς ἀγάπην ἀνήκον τὴν τοῦ πλησίον μηκέτι ἀδιάφορον ὑπολαμ βάνειν. ἀδιάφορον μὲν πᾶν ἔδεσμα εἰς καθαρότητος λόγον, ἀγιαζόμενον τῇ Χριστοῦ δυνάμει. ἀλλ' οὐ πάντες οὕτως ἐρρωμένοι τῇ πίστει ὡς μηδὲν ἔχειν μολυσμοῦ δέος ἐν τοῖς τοιούτοις. οὐκέτι οὖν ἀδιάφορον ἠγητέον ταραττεῖν ἢ μὴ ταραττεῖν τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ σπουδαστέον ὅπως μὴ χωρὶς τοῦ πιστεύειν ἐσθίειν ἀναγκαζόμενος συγχέοιτο τὴν ψυχὴν, ὡς πονηρὸν μὲν τὸ βρῶμα ὀρών, ὡς ἀγαθὸν δὲ προσφερόμενος. ἔστι τις ἐρηρυσμένος τῇ Χριστοῦ πίστει ὡς πᾶν κρέας ἀγιαζούση καὶ μηδὲν εἰδωλόθυτον εἶναι συγχωρούση, ὡσπερ αὐτὸς ὁ ἀπόστολος πιστεύων ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῇ ἀποφαίνεται· ἕτερος δὲ διὰ τὸ ὀλιγοπίστως ἔχειν ἔτι παραιτεῖται κρεῶν βρῶσιν ὡς μὴ περιτυγχάνειν εἰδωλοθύτῳ. ἐπαινεῖτωσαν ἀμφοτέροι τὴν περὶ τούτου πρὸς ἀλλήλους ἀμφισβήτησιν, φυλαττόμενος ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον ἀναγκάζειν παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. καὶ μήτε ὁ ἐκ πίστεως γενναιοτέρας ἐσθίων τὸν ἀσθενοῦντα περὶ τὴν 79 βρῶσιν ὡς ὀλιγόπιστον ἐξευτελιζέτω, μήτε ὁ φυλαττόμενος ὡς ἀκάθαρτον τὸ ἔδεσμα τὸν ἀδιαφοροῦντα περὶ αὐτὸ ἀκαθαρσίας κρινέτω. ἤρξατο μὲν οὖν ἐκ τοῦ πρὸς τοὺς ἐρρωμένους λόγου, τὴν ὑπὲρ τῶν βρωμάτων ὡς ἀδιαφόρων μάχην ἀξιῶν, ἐπανεῖναι πρὸς τοὺς ἀρρωστοτέρους, προῖων δὲ καὶ τοῖς ἐτέροις τὸ ἴσον ὑπέθετο, τὴν ὑπὲρ τῆς ἀποχῆς ἔριν παραπέμψασθαι συμβουλευόν· ὁμοιοητικώτερος γὰρ οὕτως καὶ ἄλλο πότερος ὁ λόγος ἐγένετο πρὸς ἀμφοτέρους ἀποτεινόμενος. Rom 14,10 Ἐπὶ τῶν προειρημένων πραγμάτων καὶ τῶν τοιούτων τὸ κρίνειν ἀλλήλους κωλύει, ἃ μηδαμῶς χωρίζειν θεοῦ δύναται, ὡς καὶ ὁ κύριος τί βλέπετε τὸ κάρφος, φησίν, ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου; προειπὼν· μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. τὸ γὰρ περὶ μικρῶν ἐλαττωμάτων ἃ κάρφειν ἔοικε παρενοχλοῦσιν ὀφθαλμοῦς, καταδικάζειν τοὺς τὰ μέγιστα κατορθοῦντας, ἐνόχους ποιεῖ τῷ δικασμῷ ᾧ αὐτοὶ καθ' ἐτέρων ἐκφέρουσιν. εὐθὺς γοῦν αὐτοὶ τὸ κατ' ἐξάνιστασθαι τῶν ἀδελφῶν πολὺ μείζον οὐ προφέρουσιν ἐγκλήματος, ὡσανεὶ καὶ δοκὸς πρὸς κάρφος συγκρίνοιτο. τὸ δὲ περὶ μικρῶν εἶναι καὶ οὐδὲν μέγα βλαπτόντων τὰς τοιαύτας κρίσεις ἅς ἀπηγόρευσεν ὁ σωτὴρ καὶ ὁ ἀπόστολος, δηλοῦται καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ὀνομασίας· ἀδελφοὶ γὰρ ἡμῶν εἴρηται, οὐς κεκωλύμεθα κρίνειν εἰ δὲ ἡμῶν ἀδελφοί, καὶ θεοῦ υἱοί. τὰ δὲ τῶν υἱῶν ἐλλείμματα μικρὰ καὶ οὐπω ἀμαρτήματα, ἐπεὶ ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ οὐχ ἀμαρτάνει κατὰ τὸν Ἰωάννην, ὥστε ὁ ἀμαρτάνων οὐκ ἔστιν ἐκ θεοῦ οὐδὲ ἡμέτερος

ἀδελφὸς κὰν ὀνομάζεται. ἐάν τις ἀδελφὸς ὀνομαζόμενος, φησὶν, ἢ πόρνος ἢ εἰδωλολάτρης ἢ πλεονέκτης ἢ λοίδορος ἢ μέθυσορ ἢ ἄρπαξ, τῷ τοιούτῳ μηδὲ συνεσθίειν. κρινοῦμεν ἄρα τὸν τοιοῦτον ὡς οὐκ ἀδελφὸν ἔτι κὰν ἐν ἡμῖν ἢ κατὰ σῶμα, χωριοῦμεν αὐτόν, ἐπειδὴ τῷ πνεύματι κεχώρισται. τί γάρ μοι, φησί, καὶ τοὺς ἕξω κρίνειν; οὐχὶ τοὺς ἕσω ὑμεῖς κρίνετε; τοὺς δὲ ἕξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ ἐξαρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. συντρέχων δὲ εἰρηνικῶς τῷ κρίνοντι περὶ βρωμάτων οὕτως εἴρηκεν, ὡς εἰ καὶ ὑπαίτιος εἶη κατὰ τοῦτο ὁ ἀδελφός, οὐκ ὀφείλοντος κρίνεσθαι. ἐξ ἴσου δὲ καὶ τῷ ἐξουθενοῦντι περὶ ὀλιγοπιστίας τὸν οὐκ ἐσθίοντα ἀδελφὸν ἀπεῖπεν τὸ ἐξουθενεῖν. ἐξουθενεῖν μὲν γὰρ τὸν πονηρευόμενον πρὸς ἀνδρὸς ἐστὶ τοῦ σωθησομένου κατὰ τὸν ψαλμὸν, τὸν δὲ ἐκ περιττῆς εὐλαβείας τι πράττοντα οὐκ ἐξουθενητέον, ἵνα μὴ ὡς οἱ πεποιθότες ἑαυτοῖς ὅτι εἰσὶ δίκαιοι καὶ ἐξουθενοῦντες τοὺς ἄλλους ἐξουθενηθῶμεν ὑπὸ θεοῦ. εἶτα ὁ λογισμὸς τοῦ μὴ χρῆναι κατεξανίστασθαι ἀλλήλων, 80 ὅτι πάντες, φησὶν, ὑπὸ κρίσιν ἐσμέν τῆν τοῦ θεοῦ θεοῦ, καὶ ὡσπερ δικαστῆ τῷ θεῷ παραστησόμεθα· οὐ γὰρ τοῦ παρεστῶτος δικαστῆ τὸ κρίνειν τὸν συμπαρεστῶτα αὐτῷ, φροντιστέον γὰρ περὶ αὐτοῦ τῶν ἀπολογησομένων ἐκάστῳ. καὶ μὴ ὅπως τὸν πλησίον κρινοῦμεν ἐνθυμητέον, ἀλλ' ὅπως ἡμεῖς μὴ κατακριθῶμεθα. δῆλον δὲ ὅτι θεοῦ βῆμα τὸ Χριστοῦ λέγει· ὁ γὰρ πατὴρ οὐ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ, δεδοκῶς γὰρ ὡς ἀνθρώπῳ δικαστῆ ἀνθρώπων κατὰ τὸ ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστίν. οὐκ εἰς ἀνθρωπίνην φύσιν τὴν κρίσιν ἐξώρισεν, ὅτι μὴ φύσει ἄνθρωπος ὁ υἱός, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν καὶ ἄνθρωπος. μενεῖ οὖν θεοῦ καὶ οὕτως οὐσα ἢ κρίσις καὶ τὸ βῆμα, ὅτι τῆς σοφίας ἐστὶν αὐτοῦ καὶ δυνάμεως τῆς εἰς ἄνθρωπον ἅγιον σαρκωθείσης.

Rom 14,14 Οἶδα, φησί, Χριστοῦ πεπιστευκῶς τῷ ἁγιασμῷ, ὅτι διὰ Χριστοῦ πάντα καθαρὰ καὶ οὐδὲν τῶν εἰσπορευομένων κοινοῖ, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τῆς καρδίας. τοιοῦτο δὲ καὶ ἡ περὶ τοῦ ἀκαθάρτου ὑπόληψις· ὡς ἀκαθάρτου λογισμὸς ἐστὶν ἐκ καρδίας ἐπὶ βλάβης, εὐθύς κοινὸν εἶναι ποιῶν τὸ νομισθὲν εἶναι κοινόν.

Rom 14,15[®] 17 Φυλακτέον, φησὶν, ἐμβάλλειν τὸν ἀδελφὸν εἰς τὸν ἕξασθενοῦς συνειδήσεως μολυσμόν. τοῦτο γὰρ ἔφη καὶ ἐν τῇ πρὸς Κορινθίους, τὰς ἀσθενεῖς συνειδήσεις μολύνεσθαι τῶν ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθιόντων. μὴ δὴ, φησὶν, ὡς ἐπὶ σπουδῆς τὴν τῶν τοιούτων βρώσιν ποιῶμεθα· εἰ γὰρ τοῦτο ποιήσομεν οὐκ ἀξιοπίστον ἔχοντες εἰς λύπην τοῦ ἀδελφοῦ πρόφασιν τὴν βρώσιν, τὴν ἀναγκαιοτέραν διαφεροῦμεν ἀγάπην. βρώματος οὖν εὐτελοῦς ἕνεκα μὴ ἀπολλύσθω κτῆμα Χριστοῦ, ὁ θανάτῳ τὴν ζωὴν ἑωνημένος. ἀπολεῖται δὲ τῆς ἐνώσεως διαζευγνύμενος καὶ τῆς ἀγάπης ἀπολειπόμενος ἢ καὶ φαγεῖν ἀπίστως ἀναγκαζόμενος. μὴ κινῶμεν βλασφημίας κατὰ τῆς πίστεως, ὡς ἀσεβεῖς βρώσεις διὰ ταύτην αἰρούμενοι. ἀρκεῖ τὸ δοξάζειν περὶ τῶν βρωμάτων ὃ χρή. οὐκ ἐὰν φάγωμεν, τότε βασιλεύει θεὸς ἐν ἡμῖν· οὐ γὰρ βρώσει καὶ πόσει θεοῦ βασιλεία ὀρίζεται. πῶς γὰρ ἢ ἐν πνεύματι κατὰ τὸ ἰδοῦ ἢ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἐστίν. 81

Rom 15,1[®] 3 Τὸ Χριστὸς οὐχ ἑαυτῷ ἤρρεσεν ὡς πρὸς τὸ ἀνθρώπειον ἀρέσκον εἴρηκεν, καὶ δηλοῖ τὸ παρακείμενον· παραινεῖ γὰρ ἡμῖν μὴ τὸ πρὸς ἰδίαν αἰρεῖσθαι διαγωγὴν ἐσθιόντας ἄπερ ἡμῖν ἀνεπαχθῆ, ἀλλ' ἀπέχεσθαι πρὸς ὠφελείας τῶν ἀδελφῶν ἢ διὰ τοῦ μὴ λυπεῖσθαι γίνεται. τοῦτο δὲ ἀγαθὸν κατὰ θεὸν οὐκ ἐχαρίζετο, ἄρα τῷ ἀνθρωπείῳ τὸ τερπνὸν ἐκ ποδῶν τοὺς ἐνοχλοῦντας ποιούμενος, ὅπερ ἐπεζήτησαν οἱ μαθηταὶ πῦρ ἐκτοῦ οὐρανοῦ κατὰ τῶν μὴ δεξαμένων τὸν κύριον αἰτῆσαι θελήσαντες, ἀλλ' ἐπετέλει τὸ θεϊκὸν ἀγαθὸν φειδόμενος τῶν τιμωρίας

ἀξίων. οὐ γάρ, εἰ θεός ἐστιν, φέρει τι μὴ ἀρέσκον ἑαυτῷ– οὐδὲν γὰρ εἰς τὸ καθάψασθαι θεοῦ καὶ λυπήσαι θεὸν ἰσχύσειεν ἄν, ἵνα δὴ καὶ λέγωμεν ὡς οὐκ ἤρρεσεν ἑαυτῷ. ταῦτα γὰρ ἤνεγκεν οὐκ ἀρέσκοντα· μή με γὰρ αὐτοὶ παροργίζωσιν; λέγει κύριος– ἀλλὰ καθ' ὅσον ἐκοινωνήσῃ τοῦ ἀνθρωπείου τοῦ καὶ ἀηδῶς πρὸς τι διατεθῆναι δυναμένου. κατὰ τοῦτο οὐκ ἤρρεσεν ἑαυτῷ τοὺς ἐνοχλοῦντας μετελθὼν ἢ ἀπώσαμένους, ἀλλ' ὑπέμεινε λέγων· ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; πλὴν τοῦ κυρίου καὶ τοὺς ἀσυγγνώστους καὶ ἀλλοτρίους ἐνεγκόντος ὀνειδίζοντας, πολὺ μᾶλλον ἡμῖν οἰστέον τοὺς συγγνώμης ἀξίους καὶ ἀδελφούς. ἀρέσκειν δὲ παραινέσας τῷ πλησίον, ἀναγκαίως προσέθηκεν εἰς τὸ ἀγαθόν· οὐκέτι γὰρ τοῦτο ἀνθρωπαρέσκεια ὅτι ὁ θεὸς διεσκόρπισεν ὅσα ἀνθρωπαρέσκων, καὶ εἰ ἔτι ἀνθρώποις ἤρρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην· ἀνθρωπαρέσκεια γὰρ τὸ κατ' ἡδονὴν τι πράττειν ἀνθρώπων.

Rom 15,24 Τὴν παρουσίαν ἑαυτοῦ διὰ τὴν ἀποστολικὴν χάριν ἀγαθῶν πλήρη τῶν παρὰ Χριστοῦ φησιν αὐτοῖς ἐπιφανήσεσθαι.

Rom 16,8[®] 15 Ἐν συστάσεως καὶ ἀσπασμοῦ μέρει ποιεῖται τῶν γνωρίμων ἐκάστου μνήμην ἀρμόζουσας, οἰκεῖον δὲ τῆς αὐτοῦ ποιῶν ἀγάπης καὶ τοῦ λαλοῦντος ἐν αὐτῷ πνεύματος, τὸ φιλάνθρωπον ἡμῖν δεικνὺς καὶ τὸ κατ' ἀξίαν ἕκαστον παρ' αὐτῷ μνημονεύεσθαι, ὡς περὶ καὶ ἐν τοῖς παλαιοῖς γράμμασι κατάλογοι τῶν γενῶν εἰσιν καὶ μνήμη πρὸς ἀξίαν 82 ἐκάστου, δηλοῦντος τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς ἀοράτοις βίβλοις ἀπογεγράφθαι παρ' αὐτῷ κατ' ἀξίαν ἕκαστον. ἄς δὴ καὶ ἀνοιγομένης εἶδε Δανιήλ ἐπὶ τοῦ κριτοῦ τοῦ καθεσθέντος, ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τοῦ αἰωνίου θεοῦ. καὶ ὁ ἄγγελος περὶ τοῦ τέλους προλέγων εἶπεν αὐτῷ· ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ σωθήσεται πᾶς ὁ λαός σου ὃς ἂν εὐρεθῇ γεγραμμένος ἐπὶ τῷ βιβλίῳ. περὶ δὲ τῶν μὴ ἀξίων ὁ κύριος ἐν προφήτῃ εἶπεν ἐξαλειφθήτωσαν, περὶ ὧν καὶ ὁ Παῦλος ἐξῆς κατ' ἀντίθεσιν τῆς πρὸς τοὺς ἀγίους ἐπιμνησθεῖς λέγει τὸ ἐξῆς.